'नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स'

अर्हत [२१]

वर्ष ४, अंक २ | बुद्ध सम्वत् २५६० | ने.सं. ११३६ गुँलाथ्व | वि.सं. २०७३ भाद्र २, गुन्ही पुन्ही

पञ्चशील प्रार्थना

उहाँ भगवान अरहत सम्यकसम्बुद्धलाई नमस्कार (३)
म बुद्धको शरणमा जान्छु,
म धर्मको शरणमा जान्छु,
म संघको शरणमा जान्छु,

दोस्रोपल्ट पनि बुद्धको शरणमा जान्छु,
दोस्रोपल्ट पनि म धर्मको शरणमा जान्छु,
दोस्रोपल्ट पनि म संघको शरणमा जान्छु,

तेस्रोपल्ट पनि बुद्धको शरणमा जान्छु,
तेस्रोपल्ट पनि म धर्मको शरणमा जान्छु,
तेस्रोपल्ट पनि म संघको शरणमा जान्छु,

म प्राणी हिंसा गर्ने काम छोड्ने शील राम्ररी पालना गर्छु ।
म चोरी गर्ने काम छोड्ने शील राम्ररी पालन गर्छु ।
म कामरागको विषयमा नराम्रो आरचण गर्नेछैन ।
यो शील राम्ररी पालन गर्नेछु ।

म झूट कुरा बोल्ने बानी छोड्ने शील राम्ररी पालन गर्छु ।
म बेहोसको कारण हुने रक्सी, जाँड आदि लागूपदार्थ
सबै छोड्ने शील राम्ररी पालन गर्छु ॥

साभार : श्री महामञ्जुश्री गुरु गुठी संस्थाको गोजीपात्रोबाट

अर्हत

त्रैमासिक

वर्ष ४ | अङ्क २ | पूर्णांक २१ | नेसं.११३६ गुंलाथ्व

शक सं. १९३८ | २०७३ भाद्र २| बुद्ध सं. २५६०

सल्लाहकार
रत्नसुन्दर शाक्य
जुनु बासुकला रंजितकार
चन्द्रबहादुर उलक

सम्पादक / प्रकाशक
उद्धव सुजखु

बौद्ध दर्शन अध्ययन समाजको सहयोगार्थ प्रकाशित

बजार व्यवस्थापन तथा वितरण
गोपीकृष्ण प्रजापति
बालमुकुन्द बासुकला

कम्प्युटर
सिद्धि डिजाइन डेस्कटप सर्भिस
फोन – ६६१९१०७

मुद्रण
भिजन अफसेट प्रिन्टिङ्ग प्रेस प्रा.लि.
बानेश्वर, काठमाडौं

Email: arhattraimasik@gmail.com

सहयोग रु. ३०।-

सम्पादकीय

२५ सय वर्षअगाडि हत्या-हिंसा, चोरी-डकैती, झूटको खेती तथा मादक पदार्थ सेवन गर्नेजस्ता खराब आचरणहरूबाट त्यसबेलाको समाज ग्रस्त भएको कुरा बुद्धको पंचशील प्रार्थनाबाट पुष्टि हुन्छ। यदि त्यसबेलाको समाज स्वस्थ, अनुशासित र विवेकशील भएको भए बुद्धले पंचशीलको रचना गर्नुपर्ने आवश्यकतै रहदैन।

एकजनामात्रै पनि खराब व्यक्ति परिवारमा रहन गयो भने त्यो परिवारको चैन हराउँछ। त्यस्तै यही कुरा देश र समाजमा पनि लागू हुन्छ। खराब शासकको आचरणबाट देशमा शान्ति खल्बलिन्छ।शान्ति खल्बलिएको देश पछि परेको अनुभव हामीले गर्दैछौं।

महामानव गौतमबुद्धले प्रत्येक व्यक्तिको आचरणलाई स्वच्छ बनाउन समाजलाई पंचशील दिनुभयो। पंचशील व्यवहारमा लागू गराउन प्रयत्न गर्नुभयो।

बुद्धको युगपछि, वर्तमान हाम्रो युगमा पनि त्यसबेलाकै जस्तो समाज हामी भोग्दै छौं। हत्या-हिंसा, चोरी-डकैती, झूटको खेती, मापसे र लोभीहरूको बोलावाला समाजमा व्याप्त भएको अनुभव गर्दैछौं। त्यसकारण हामी नेपालीहरूको शान्ति हराएको छ। विश्वास हराएको छ। देश झन् झन् गरिबीको खाल्डोमा खस्दैछ। के अब हामीले बुद्धको पंचशील व्यवहारमा लागू गर्ने समय भएन र ? हामीलाई लाग्छ- शान्तिको लागि शासकदेखि शासित वर्गसम्मले प्रार्थना गर्नुपर्दछ – **'नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स'**। अस्तु

सेवा गर्नु नै सही धर्म

मानिसको मृत्यु चार प्रकारले हुने गर्दछ । १) आयु सकेर २) कर्म सकेर ३) आयु र कर्म दुवै सकेर ४) दुर्घटना (अकाल) मृत्यु भएर ।

यहाँ कर्मक्षय भएर मृत्यु बारे अथवा कर्मक्षय भएको बेला धर्मकर्म अथवा परोपकार हुने राम्रो काम गरेर कर्म थप्न सकिन्छ । आयुक्षय भएको बाँच्न सक्ने कुनै उपाय छैन । औषधी गरेर वा धर्मकर्म गरेर बाँच्ने छैन । अपवाद स्वरुप धर्म ग्रन्थमा पालि अर्थकथामा पनि आयु क्षय अवस्थामा धर्मकर्म गरेर आयु बढेको कथा पढ्न पाइन्छ । यो पुरोहितवादको कथा हो ।

यहाँ परोपकार गरेर क्षय भएको कर्म थप्न सक्नेबारे पाली साहित्यको आधारमै लेख्दैछु । बौद्ध साहित्य अनुसार दियोमा तेल सिद्धिंदा थप्न भए जस्तै कर्म सिद्धिइ सकेकोलाई धर्मकर्म गरेर कर्म पनि थप्न सकिन्छ र उदाहरणको लागि एउटा कथा अगाडि राख्छु ।

पहिला-पहिलाको कुरा हो । एक दम्पतीको एउटा छोरो थियो । उसलाई टाढा एउटा ठाउँमा गुरुकुल (छात्रावास) मा राखेर पढाइ राख्यो । त्यहाँ पढाउने गुरु नक्षत्र वा ज्योतिषशास्त्रमा पारंगत भइ सकेको थियो । उसले बच्चाहरूको मुख हेरेर 'कति बाँच्ने रहेछ' भन्न सक्ने रहेछ ।

एकदिन पढाइ रहेको बेलामा त्यही केटाको मुख हेरेर विचार गऱ्यो गुरुले - यो केटा सातदिन मात्र बाँच्छ । कर्मक्षय भैइसकेको छ । यहीं मऱ्यो भने यस स्कूलको नाम जान्छ । बदनाम हुन्छ । त्यसैले उसलाई घर पठाई दिनु पऱ्यो । यस्तो मनमा सोचेर त्यस केटालाई बोलाएर भन्यो - 'बाबु, तिम्रो आमाबाबुले एउटा चिठ्ठी पठांउनु भएको छ । तिमीलाई छिट्टै घर आउ रे । केटोलाई हो भन्ने लाग्यो । उसले भन्यो -'त्यसो भए गुरु म जान्छु । मसँग बाटो खर्च छैन ।

ले.भिक्षु अश्वघोष

त्यस केटाको घर पुग्न चार दिन लाग्थ्यो । गुरुको मनमा थियो - चारदिन पछि ऊ घर पुग्ने छ अनि त्यसको तीनदिन पछि ऊ मर्छ । गुरुले बाटो खर्च र खानेकुरा दिई पठायो ।

केटो सरासर गइरहेको थियो । जंगलभित्र एक ठाउँमा एकजना साधु महात्मा रुखबाट खसेर बिग्रेका फलहरू बटुलिरहेको देख्यो । केटोले रुखमा राम्रा राम्रा फलहरू फलिरहेको देख्यो । साधु महात्मासंग सोध्यो -रुखमा राम्रा फलहरू भएर पनि

तपाई किन ती बिग्रेका फलहरू बटुलिरहनु भएको हं ?

महात्माले भन्यो - कसैले नदिएसम्म नलिनु हाम्रो नियम हो । यी खसेका फलहरू रुखले दिएको हुनाले बटुलिरहेको हुँ । केटोले भन्यो - मैले टिपेर दिएँ भने लिन हुन्छ कि हुन्न ? तिमीले टिपेर दिए किन नलिनु । साधु महात्माले भन्यो । केटोले उसको डालो लिएर, रुखमा चढी राम्रा राम्रा पाकेका फलहरू टिपेर महात्मालाई दियो ।

त्यो महात्माले विचार गर्‍यो - थुप्रै मानिसहरू यहाँ आउँछन्, जान्छन् तर कसैले मलाई वास्ता गर्दैनन् । यो केटामा कस्तो धर्म चेतना भएको ! महात्माले केटोलाई 'जय होस् दीर्घायु होस्' भनेर आशीर्वाद दियो ।

केटो पनि खुशी भयो । उसले पोखरीमा पानी सुकिराखेको देख्यो । माछा छट्पटाइ रहेका शिए त्यसमा उसले ती माछाहरूलाई पानी भएको पोखरीमा राख्न चाह्यो । यताउता खोज्न जाँदा एक ठाउँमा एउटा पोखरी भेटिएछ र उसले ती माछाहरूलाई त्यहाँ लगेर राख्यो । माछाहरू पुच्छर चलाएर नाचेको देख्दा त्यस केटोलाई खुब मज्जा लाग्यो । हिंड्न थाल्यो । उफ्रंदै ।

खोलामा पुगेपछि उसले एउटा बाँसको पुल देख्यो । त्यो पुल बिग्रीसकेको थियो । त्यसबाट हिंडेमा कुनै पनि बेला त्यो पुल खोलामा खस्थ्यो । कतैतिर बाँस होला कि भनेर यताउता खोज्न गयो ।

चार पाँच वटा बाँस खोजेर ल्याएर त्यस विग्रेको पुललाई नयाँ बनाइ दियो । बटुवाहरूले जयहोस् दीर्घायुहोस् भनी आशीर्वाद दिए ।

त्यहाँबाट ऊ सरासर घर गयो । आमा चाँहि घर बाहिर बसिरहेकी थिई । उसलाई देख्ना साथ भनी हाली -'ए लुच्चा पढ्न सिद्धिएको छैन, किन फर्किस् ? बदमाश भएकोले गुरुले पठाइ दियो कि ?

केटोले भन्यो - आफूहरूले नै घर छिट्टै आउनु' भनेर चिठ्ठी पठाउने फेरि मलाई नै लुच्चा भन्ने ?' हामीले चिठ्ठी पठायो भनेर कसले भन्यो ? आमा चाहिले भनिन- गुरुले भनेको तिम्रो आमाबुबाले तिमीलाई हेर्न उत्सुक भइरहेको छ, तिमी छिट्टै घर आउ रे । केटोले जवाफ दियो ।

आमा चाँहिलाई छोराको रुप देखेर माया लाग्यो । छोरा दुब्लाएको रहेछ । त्यसैले पठाईदिनु भएको होला भन्ने विचार गरिन् । छोरोसंग सोधिन् खाना मिठो छैन ? केटोले जवाफ दियो - त्यतिका केटाहरू भएको गुरुकुलमा पनि खाना मिठो होला त ? भैगो त ! एक महिना जति बसेर मीठो खाना खाएर मोटाएर जाउ । आमा चाँहिले भनिन् ।

गुरुको शास्त्र अनुसार केटो सात दिन पछि मर्नुपर्ने एक महिना बित्दा पनि मरेन । यो कुरा केटोलाई पनि थाहा थिएन र केटोको आमाबाबुलाई पनि थाहा थिएन ।

एक महिना पछि केटो फेरि गुरु कहाँ गयो । गुरुले टाढै देखि त्यो केटो आइरहेको देख्यो । उसले यो घटना साँच्चै भइरहेको हो वा सपना मात्रै हो छुट्याउन सकेन भूत भएर आएको त होइन ? मेरो शास्त्र भूठो त हुन सक्दैन । के भएको हो, बुझ्न नसकेर वाल्ल परिराख्यो । फेरी विचार गर्‍यो - त्यो केटोले धर्म गर्‍यो होला, त्यसैले यसको सिद्धिएको कर्म फेरि थप्यो । केटो अगाडि आएर टाउको निहुर्‍याएर नमस्कार गर्‍यो । गुरुले सोध्यो -

तिमीले के धर्म गरेर आयौ ?

केटोले भन्यो - केही पनि धर्म गरेर आएको छैन । गुरु झन लाटो भयो । फेरि भन्यो - तिमीले पक्कै पनि धर्म गरेर आएको छ । पाप गरेको भए पो लाज मान्नुपर्छ । धर्म गरेर पनि भन्नलाई लाज मान्नुपर्छ ? केटोले धरोधर्म कुनै पनि धर्म गरेर आएको छैन भनेर किरिया नै हाल्यो । गुरु झन पक्क भयो । फेरि भन्यो - त्यसो भए तिमी यहाँबाट गएदेखि तिमीले के के गऱ्यौ मलाई भन !

केटोले आफू जाँदा बाटोमा महात्मालाई फलहरू टिपी दिएको, माछाहरूलाई पोखरीमा राखिदिएको र बिग्रिसकेको पुल बनाईदिएको जस्ता सबै कुरा सुनायो । घरमा आमाबुबाको पनि राम्रो सेवा गरें । यहाँ आउनु अगाडि मलाई केही पनि गर्न आउन्नथ्यो । बदमाश भनू वा अट्टेरी भएकोले मलाई यस छात्राबासमा राखिदिएको हो । मेरो स्वभाव बदलिएको देखेर मेरा आमाबुबा औंधि खुशी छन् । उनीहरूको मनमा थियो कि पैसा खर्च गरेर यहाँ पठाए झै छोरो पनि ज्ञानी भयो ।

यस्तो कुरा सुन्ने बित्तिकै गुरूले भन्यो - तिमीले त धेरै धर्म गरेर आयौ । जंगलमा साधु महात्मालाई फलहरू टिपी दिएको, माछाहरूलाई पोखरीमा राखिदिएको, बिग्रेको पुल बनाइदिएको यी सबै धर्म हो । सब भन्दा ठूलो धर्म त तिमीले आमाबाबुको सेवा गरेर आयौ । तिमी त कर्म सिद्धिसकेको मान्छे, धर्म गरेकोले बच्यौ ।

केटोले भन्यो - यस्तो काम पनि धर्म हो त ? म त फूल, धूप, चामल आदि राखेर देउताको पूजा गर्नु मात्र धर्म, होमयज्ञ गर्नु मात्र धर्म हो भन्ठानेको थिएँ ।

गुरुले भन्यो - पूजा गर्नु भनेको साँच्चै धर्म होइन । त्यो त देखावटी धर्म हो । अरुको उपकार हुने काम गर्नुलाई धर्म भनिन्छ । आजकाल आमाबाबुलाई वास्ता नगर्ने छोराहरू छन् । सबै त होइनन् । तिमीले आमाबुबाको सेवा गरेर खुशीपारेर आयौ । आमाबुबाको आशीर्वाद लाग्यो तिमीलाई । यो कथामा कर्म सिद्धिसकेकाहरूलाई धर्म कर्म गरेर बचाउन सकिन्छ भन्ने कुरा स्पष्टसँग देखाएको छ ।

धर्म कर्मको साथ साथै औषधी पनि गर्नु पर्दछ । आयु र कर्म दुवै बलियो भएतापनि लापरवाहिको कारणले क्यान्सर जस्तो रोग हुँदा विदेशमा गएर उपचार गराउनु पर्छ । गरिवहरू अकालले मर्न सक्दछन् । त्रिशुलीमा बस्नु भएको भिक्षु मेधंकरलाई पेटमा क्यान्सर हुँदा बैंकक लगियो । त्यहाँ औषधी गरेर एक हात जति आन्द्रा काटेर नक्कली आन्द्रा राखेर बचायो । पर्खालबाट खसेर उहाँ अकस्मात निधन भयो ।

बनेपाको ध्यानकुटीमा बस्ने श्रामणेर कवीन्द्रलाई पनि क्यान्सर भएको थियो । नेपालको डाक्टरहरूले उहाँ छ महिना मात्र बाँच्छ भनेको थियो । तर उपचारार्थ बैकंक जानुभयो । वहाँ तीन चार वर्ष सम्म बाँच्न सफल हुनुभयो । त्यहाँ उपचार गराउँदा इन्जेक्सन एउटाको दुईहजार पर्छ भन्यो । यहीं नेपालमै बसिराखेको भए साँच्चै नै औषधी पनि गराउन सक्दैनथ्यो, डाक्टरले भने जस्तै छ महीनाभित्रै मरिसक्थ्यो होला । श्रामणेर कविन्द्रको शील स्वभाव मात्रै राम्रो होइन, भनेको कुरा पनि मान्नु हुन्छ, अनुशासनमा प्रिय थियो । अरुहरूको भनाई छ - 'उसको धर्म बलियो भएकोले नै ऊ चार-पाँच वर्ष बढी बाँच्न सक्यो ।' त्यसैले हामीलाई धर्म पनि चाहिन्छ पैसा पनि चाहिन्छ ।

बुद्धको उपदेशःकल्याणकारी सन्देश

◆ घनश्याम राजकर्णिकार

एक समय भगवान् बुद्ध नालन्दामा बसिरहनु भएको थियो । उहाँ बस्नु भएको बिहारमा एक दिन असिबंधक भन्ने एक जना युवक रुँदै आए । यो देखी बुद्धले उसलाई 'छोरा के भयो किन रोएको' भनी सोध्नुभयो ।

"भगवान् हिजो मेरो बुबा बित्नु भयो । म टुहुरो भएँ " भन्दै फेरि रोए ।

"तिम्रो बुवा मात्र होइन, एकदिन सबै मर्नु पर्छ, सबैको त्यही गतिहुने हो, किन रोएको ? रोएर तिम्रो बुवा फर्केर आउदैन्, आउँछ र ?"

"भगवान मलाई थाहा छ, रोएर केही हुने होइन । उहाँ मलाई धेरै माया गर्नु हुन्थ्यो । उहाँले राम्रो गति नपाउनु होला भन्ने पीर लागिरहेछ । त्यसैले मेरो बुवाको सदगतिको लागि प्रभु शास्ताले केही गरिदिनुपर्‍यो ।"

"तिम्रो दिवंगत पिताको लागि त्यस्तो मैले के गर्न सक्छु र ?"

"भगवान् ! पण्डा, पूजारी, पुरोहित, धर्म गुरुहरूले दिवंगतहरूको कल्याणको लागि उनीहरूको सद्गतिको लागि विभिन्न थरिका क्रिया-कर्महरू गराउने गर्छन् जसबाट उनीहरूले स्वर्गमा ठाउँ ओगट्न पुग्छन् भन्छन् । भगवान् ! हजूर त करुणा सागर हुनुहुन्छ, हजूरको ख्याती चारैतिर फैलिएको छ । हजूरले म उपर दया गरी मेरा दिवंगत बुवाको लागि केही गरिदिनोस् जसले गर्दा उहाँलाई स्वर्ग प्राप्त होस् । "

भगवान् बुद्धले युवक असिवंधकलाई उपदेश दिएर वा सम्झाएर सम्झाउन नसक्ने देखेर तथा उसको मानसिक स्थितिलाई हेरेर भन्नुभयो,

"ठीक छ छोरा, त्यसो भए दुई ओटा माटोको स-साना घैंटा, एक एक हात लामो दुई टुक्रा सेतो कपडा र तीन हात लामो बाँसको एउटा लठ्ठी ल्याउनु र साथै अन्दाजी तीनचार मुठ्ठी घ्यू र कंकड पनि ल्याउनु ।"

बुद्धको यस्तो आदेश पाए पछि आफ्नो दिवंगत पिताको सद्गतिको लागि भगवान् बुद्धले केही गर्दै हुनुहुन्छ भनी खुशी हुँदै उपर्युक्त सामानहरू किन्न दौडिए र केही बेरपछि लिएर आए । भगवान् बुद्धले एउटा घैंटोमा कङकड पत्थर र अर्कोमा घ्यू राख्न लगाई दुवै घैंटोको माथिल्लो भागहरू सेतो कपडाले छोपी बाढ्न लगाए । त्यसपछि ती दुवै घैंटोलाई नजिकैको जलाशयमा राख्न लगाई बुद्धले-ल छोरा यी दुवै घैंटालाई बाँसको त्यो लठ्ठीले हानी फुटाल्नु ! भन्नुभयो ।

दुवै घैंटा फुटाल्न साथ आफ्नो दिवंगत

पिताले स्वर्ग प्रवेश गर्न पाउने भए भन्ने विचारले युवक खुशीले गद्गद् हुँदैथिए । बुद्धको आज्ञानुसार युवकले दुवै घैंटाहरू फुटालिदिए । घैंटाहरू फुटनासाथ एउटा घैंटाको घ्यू पानी बाहिर तैरियो र अर्को घैंटाको पत्थर चाहिँ लगतै पानीभित्र डुब्यो ।

भगवान् बुद्धले मुसुमुसु हाँस्नु हुदै युवक असिबंधक लाई भन्नु भयो, "ल छोरा, मैले जानेसम्मको यति क्रिया त गराएँ, अब पण्डा पुरोहित बोलाई तन्त्र-मन्त्र, विधि विधान अनुसार घ्यूलाई पानीभित्र डुबाउने र पत्थरलाई पानीको सतहमा उतार्ने काम गर्न लगाउनु ।"

बुद्धको यस्तो कुरा सुनी युवकले फिसिक्क हाँस्दै भने-

"हजूर पनि कस्तो मजाक गर्दै हुनुहुन्छ, कस्तो हँस्यौली कुरा भन्दै हुनहुन्छ । पानी भन्दा गऱ्हुगो पत्थरलाई लाख प्रयत्न गरेपनि पानी बाहिर उतार्न सकिदैन् । त्यस्तै पानी भन्दा हलुको घ्यूलाई पानीभित्र डुबाउन सकिन्न । यो त प्रकृतिको नियमै हो ।"

बुद्धले मुसुमुसु हाँस्दै भन्नु भयो-

"हे विवेकशील युवक, तिमीले ठिकै भन्यो । पत्थरलाई पानी माथि आउ, पानी माथि आउ, अनि घ्यूलाई पानी भित्र डुब्नु भनी जति सुकै मन्त्र फलाके पनि वा कुनै पनि प्रकारको कर्म काण्ड गरे पनि यो सम्भव छैन । पानी भन्दा गऱ्हुगो पानीभित्र डुब्छ र पानी माथि तर्छ ।

यो प्रकृतिको नियम हो जुन तिमिलाई राम्ररी थाहा रहेछ । तर तिमीले के थाहा पाएनौ भने यदि तिम्रो पिताले जीवितास्थामा राम्रो पुन्य कर्म गरेका थिए भने घ्यूलाई पानी भित्र धकेलेर राखि राख्न नसकिने झै कोही कुनैले पनि नर्कमा धकेलेर राख्न सक्दैन । त्यस्तै यदि उनले जीवनमा पापकर्म तथा दुष्कर्म गरेका थिए भने पानीमा डुबेको पत्थर सरह उनको दुर्गति नै हुन्छ, ढुङ्गालाई पानीको सतहमा तैरी राख्न नसके झै कोही कसैले उनलाई सद्गति दिलाउन सक्दैनन् ।

यी सबै प्रकृतिको नियम हो । हाम्रो जीवन पनि प्रकृतिको नियममा चलिरहन्छ । प्रकृतिको नियमलाई हामीले आत्म साथ गर्नुपर्छ । सद्विचार, सद्धर्म सद्कर्मले यस लोकमा होस् वा परलोकमा हाम्रो कल्याण हुने गर्छ भने यसको विपरित कुविचार कुर्क, कुबाटोले हामीलाई यस लोकमा मात्र होइन परलोकमा पनि हाम्रो दुर्गति भइछाड्छ । त्यसैले हे भद्र ! हर समय हर परिस्थितिमा पुण्यकर्ममा अग्रसर हुनुपर्छ, शील सदाचारको जीवनमा लाग्नु पर्छ । पाप कर्मबाट अलग हुनुपर्छ ।

यस्ता सद्कार्यले हामी पवित्र हुन्छौं, धार्मिक बन्छौं । तर क्रोध गर्नु, नशालु कुरा खानु, दुराग्रही हुनु, इर्ष्यालु बन्नु, घमण्डी हुनु भनेको पापकर्म सञ्चय गर्नु हो । त्यसैले हे भद्र ! पण्डा पुजारी, तान्त्रिक वा ज्योतिशहरूले तिमीलाई मुक्त पार्न सक्दैनन् । आफ्नो कल्याणको लागि तिमी आफै अग्रसर हुनु पर्छ । शील सदाचारको जीवनले नै यस लोकमा होस् वा परलोकमा तिम्रो सुगति अवश्यमेव हुने गर्छ । यही प्रकृतिको नियम हो ।"

भगवन् बुद्धका यस्ता ज्ञानगुणका उपदेश सुनेपछि असिबंधकको चेतना खुल्यो र तत्कालै बुद्धप्रति असिम श्रद्धा अभिव्यक्त गरे ।

श्रद्धेय संघनायक, अग्ग महासद्धम्म जोतिक धज, भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको जीवनी तथा बुद्ध शासनिक योगदानबारे एक चर्चा-१

✍ कृष्णकुमार प्रजापति, नगदेश बुद्ध विहार

१.जन्म : श्रद्धेय संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको जन्म ने.सं. १०४७ तछलाथ्व-१३, बि सं. १९८४ जेष्ठ ३१, सोमबारका दिन ऐतिहासिक नगरी ललितपुर, पाटनको ओकुबहाल स्थित पिता चन्द्रज्योति शाक्य तथा माता लक्ष्मीमाया शाक्यको कोखबाट कनिष्ठ पुत्रको रुपमा भएको थियो। बौद्ध कुलीन परिवारमा जन्मेको नाताले वहाँको गृहस्थ नाम रहन गयो "बुद्ध रत्न शाक्य" भनिकन।

२. वैवाहिक स्थिति : त्यसबेलाको चलन अनुसार एवं परिस्थितिजन्य घटनाले गर्दा दाजु चन्द्रदेवको विवाह सँगसँगै आमाको जिद्धिपनले गर्दा ११, १२ वर्षको कलिलो उमेरमा बुद्धरत्न शाक्यले पनि प्रणयन सूत्रमा आबद्ध हुनु परेको थियो आशामाया शाक्य सित। वैवाहिक जीवन यापन गरेको ४-५ वर्ष भैसक्दा पनि सन्तान भएको थिएन। त्यसैबेला आफ्नो धर्मपत्निसित

प्रव्रज्या हुनको लागि अनुमति लिन जाँदा खुशी भएर स्विकृति दिएको समेत संस्मरण गर्नु हुन्थ्यो। यसर्थ वहाँ आफ्नो धर्मपत्निप्रति सदा कृतज्ञ हुनु भएको छ।

ले. कृष्णकुमार प्रजापति

३. प्रव्रजित जीवन यापन : श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको प्रव्रजित हुने प्रेरणाको श्रोत भनेकै वहाँकै ममतामयी माता लक्ष्मीमाया शाक्य नै हुन्। वहाँले भिक्षुहरूको सरल जीवन एवं दिवंगत श्रद्धेय संघमहानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरज्यूको "भगवान् बुद्ध वरदान दिने देवता होईन, बरु हामी जस्तै मानव नै हो" भन्ने उपदेशबाट प्रभावित भै बुद्ध शासनमा प्रव्रजित हुनु भएको थियो।

वहाँको ममतामयी माता लक्ष्मीमाया शाक्यले एक दिन एक जना शान्त दान्त स्वभाव भएका, ईन्द्रिय संयमी भिक्षुको हातमा कालो गोलो

पात्र लिई भिक्षान्न माग्दै आउनु भएको शान्तमूर्तिरुपी श्रद्धेय भिक्षुप्रति ध्यानाकर्षित भई अर्को दिन वहाँ भिक्षुलाई घरमै भोजन आमन्त्रण गर्नु भएको थियो। वहाँको धर्म प्रवचनबाट प्रभावित भई आमा लक्ष्मीमायाको मन थेरवादी भन्तेहरूप्रति श्रद्धाका साथ झुकाव एवं लगाव रहन गएको थियो। सो भोजनको परिदृष्यबाट कुलपुत्र बुद्धरत्न शाक्यमा पनि भिक्षु हुने उत्साह भयो। बुद्धरत्न शाक्यको मनमा पनि भिक्षु हुने विचार भावको अभ्युदय निम्न प्रमुख कारणहरू हुन पुग्यो :-

- गृहस्थ झन्झटबाट ठ्याम्मै मुक्ति प्राप्त गर्न,
- राम्ररी र उच्चस्तरमा अध्ययन एवं गहन तवरले वृहत कुरो जान्न,
- देश विदेशमा सुगम ढंगले यात्रा गर्न र
- दु:खबाट मुक्त हुन र मुक्त हुने मार्गमा लाग्न।

वहाँलाई प्रव्रजित भै जीवन यापन गर्न ममतामयी आमाले सहर्ष अनुमतिका साथ ठूलो प्रेरणा समेत दिनु भएको थियो, तर पितृस्नेही बुबाले त्यति सहज ढंगले अनुमति दिनु भएन। बुद्ध शासनमा प्रव्रजित जीवन यापन गर्न अगावै मातापिता एवं आफूमा आश्रित धर्मपत्निको समेत अनुमति लिनु पर्दथ्यो। बुबासित अनुमति माग्न जाँदा पटक्कै कुरो सुन्नु भएन र यसरी भन्नु भएको वहाँ संस्मरण गर्नु हुन्थ्यो, "मेरो दुईटा लौरो छ, नदी पार गर्दा गर्दै कथंकदाचित एउटा लौरो बगाएर लगेपनि अर्को लौरोले भरोसा दिनेछ। त्यसैले तिम्रो दाजु जवानीको सूरमा घरको कामकाजमा राम्ररी ध्यान दिइरहेको छैन। तिम्रो भरोसा लिइरहेको छु। तिमी प्रव्रज्या होला भनी सपनामा पनि चिताएको छैन।

मबाट तिमीलाई कहिल्यै पनि भिक्षु हुने अनुमति प्राप्त हुने छैन।" कुलपुत्र बुद्धरत्न शाक्यले आफ्नो जिद्दीपन नछाडी भिक्षु हुने र घर गृहस्थीमा बस्दै नबस्ने जिकिर लिइ नै रहे। भरसक बुबालाई अनेक तवरले सम्झाउने कोसिस समेत गरिरहेका थिए। अन्तत: उनको गृह त्याग गर्ने प्रबल दृढता देखेर पितृस्नेही बुबाले केही भन्न सकेनन्। आँखाबाट आँशु झारी यसरी भन्नु भएको थियो, "त्यसो भए तिमीले हेरेर गर्नु।" घरमा आमाबुबा र धर्मपत्निसित अनुमति लिएर विहारमा पुग्नु हुँदा वहाँले अनुमति प्राप्त गरेको बारेमा संशय गरी श्रद्धेय भिक्षु धम्मालोक र अमृतानन्द महास्थविर स्वयं बुद्धरत्न शाक्यको घरमा जानु भई वहाँको श्रीमती आशामाया शाक्यसित सोध्नु भएको थियो, ...ल, तिम्रो श्रीमान् भिक्षु बन्ने रे 'तिमी छोडेर पठाउन सक्छौ ?' त्यतिखेर आशामाया शाक्यले भनेकी थिइन्, "घरमा बस्दै नबस्ने भन्नेलाई कसले

समातेर राख्न सकिन्छ ? जाने भए छोड्न सक्छु ।"

यसरी मातापिता र वहाँको जीवनसंगिनीले श्रद्धेय द्वय भिक्षु सामू अनुमति दिएपछि वहाँ लाई प्रव्रजित जीवन यापन गर्न सहज र सुगम भएको थियो । तत्पश्चात शान्तिका महानायक, महाकारुणिक, तथागत, गौतम बुद्धको महापरिनिर्वाण भएको अति नै चीर संवेजनीय स्थल "कुशीनगर"मा श्रद्धेय भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरसित प्रव्रजित हुन जानु भएको थियो । त्यतिबेला नेपालमा मोटर चल्ने बाटोघाटोको सुविधा नभएकोले थानकोटबाट चन्द्रागिरी पर्वत चढेर भीमफेदी पुग्नु भएको र त्यहाँका उपासक द्वारिका प्रसादको घरमा बास बसी खानपिन गरी भोली पल्ट अमलेखगंजसम्म हिडेर जानु भएको थियो भने त्यसपछि रेलमा बसी कुशीनगर पुग्नु भएको थियो, जुनबेला हिन्दुस्थानमा लडाई भई रहेको थियो । पवित्र स्थल कुशीनगरमा पुगेपछि श्रद्धेय भिक्षु ऊ चन्द्रमणी महास्थविरको उपाध्यायत्वमा तथा श्रद्धेय भिक्षु अमृतानन्द महानायक महास्थविरको आचार्यत्वमा ई.सं. १९४४ जनवरी, बि.सं. २००० पौष महिनामा गृहस्थ नाम बुद्धरत्न शाक्यबाट "श्रामणेर अश्वघोष" नामांकरण गरी प्रव्रजित गराउनु भएको थियो । त्यतिबेला श्रामणेर अश्वघोषको उमेर १६ वर्षको हुनुहुन्थ्यो । वहाँ प्रव्रजित भै वाराणसी पुग्नु भएको बेला वहाँको सासु ससुरो वाराणशी (वनारस) सम्म पुगी वहाँलाई घर फर्काउन आउनु भएको थियो । तर वहाँको प्रव्रजित भेषबाट निराशा भई दु:खी भएर फर्कनु भएको वहाँ सदा सम्झनु हुन्छ ।

क्रमश...

प्रो. राजन शाक्य
मो.९८५१०५७७४७
फोन नं. ६६१३५५८

बौद्ध दर्शन अध्ययन समाजद्वारा प्रकाशित
अर्हत् त्रैमासिकको निरन्तरताको लागि
हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

आर.एस. सुन चाँदी पसल

गोल्मढी, पलिखेल, भक्तपुर

विभिन्न किसिमका हिरा, सुन, चाँदीका
गरगहनाहरु तयारी चाहिएमा वा अर्डरबमोजिम
ग्यारेन्टीका साथ समयमा नै तयार गर्नु परेमा
हामीलाई सम्झनुहोस् ।

✠ छतमा यात्रुराखी सञ्चालन नगराऔं,
ढोका बन्द गरी सञ्चालन गरौं ।
✠ झुण्ड्याएर यात्रा नगराऔं, ट्राफिक
नियम पालना गरौं ।
✠ लेन अनुसार गाडी सञ्चालन गरौं ।

अध्यक्ष

ज्ञानेन्द्र महर्जन

भक्तपुर मिनिबस सेवा समिति

भक्तपुर दूधपाटी-१७, भक्तपुर

आचार्य धर्मानन्द कौशाम्बी

◆ रत्नसुन्दर शाक्य

भारतमा पालिभाषा र साहित्यका प्रकाण्ड विद्वान्हरूमा पूर्वीबंगाल (फरीदपुर) निवासी महामहोपाध्याय सतीशचन्द्र विद्याभूषणपछि आचार्य धर्मानन्द कौशाम्बीकै नाम प्रमुख हुन आउँछ।

वहाँको जन्म त्यसबेला पुर्तगाली प्रदेश गोवाको 'सखवल' भन्ने आउँमा ९ अक्टोबर १८७६ का दिन भएको थियो। गोवामा सरकारको तर्फबाट कुनै किसिमको शिक्षाको प्रबन्ध थिएन। जसोतसो गरी वहाँले गाउँको आसपासमा रहेको एक प्राइमरी स्कूलमा अध्ययन गर्नु भयो।

विशेषत: वहाँले आफ्नै परिश्रमले मराठी (मातृ-भाधा) किताबहरूको अध्ययन गरी आफ्नो ज्ञान बृद्धि गर्नुभएको थियो। यसै क्रममा वहाँले 'बाल-बोध' नामक एक मासिक पत्रिकामा भगवान् बुद्धको एक संक्षिप्त जीवनी पढ्नुभएको थियो।

यसैबाट प्रभावित हुनुभई वहाँले बुद्धधर्मको अध्ययन गर्ने तीब्र जिज्ञासा उठाउनुभयो जसको फलस्वरुप सन् १८९९ (२३ वर्षको उमेर) मा आफ्नो सहधर्मीणीलाई छोडी पूनामा प्रस्थान गर्नुभयो। पूनामा वहाँले सुप्रसिद्ध संस्कृत विद्वान् डा. रामकृष्ण भण्डारकरलाई भेट्नुभयो। वहाँकै प्रोत्साहन र प्रेरणाबाट संस्कृतको अध्ययन शुरुगर्नु भयो। त्यहाँबाट सन्तोष नभई वहाँ ग्वालियर र वनारससम्म पनि आई संस्कृतभाषा र साहित्यको ज्ञानलाई तीव्र पार्नुभयो। संस्कृतको प्रधान तीर्थस्थल काशी (वनारस) मा वहाँले भिक्षावृत्तिको भरोसाबाट संस्कृत साहित्यको अध्ययन गर्नुभएको थियो।

संस्कृत-साहित्यमा ३ वर्ष बिताउनुभएपछि वहाँले आफ्नो असली संकल्प अनुसार बुद्ध-धर्मको ज्ञान हासिल गर्ने मनसायले बुद्धको जन्मस्थल नेपालमा बौद्ध विद्वान्हरू अवश्य होलान् भन्ने विचारले २ फरवरी १९०२ का दिन वहाँ नेपाल पुग्नुभयो। १० दिनसम्म नेपालमा रहेर पनि वहाँले कुनै एक बौद्ध भिक्षु वा बौद्ध विद्वान्लाई पाउन सक्नुभएन। अत: वहाँ निराश भई स्वदेश फर्कनुभयो। नेपालबाट फर्की वहाँ बुद्धगया जानु भयो जहाँ वहाँको दर्शन चन्द्रज्योति महास्थविरसित भयो, जसले वहाँलाई बौद्ध-शास्त्र या त्रिपिटक ग्रन्थको अध्ययन गर्न श्रीलंका जाने सल्लाह दिनुभयो। वहाँकै प्रेरणामा 'कलकत्ता महाबोधि सभा'को सहायताबाट सन् १९०२ को मार्च महिनामा वहाँ कोलम्वो' पुग्नुभयो।

कोलम्बोमा वहाँले विद्योदय परिवेणका प्रधानाचार्य हिक्कडुवे सुमंगल महास्थविरकहाँ रही पालिग्रन्थको अध्ययन शुरु गर्नुभयो। संस्कृतभाषाको

ज्ञानले पूर्ण हुनुभएका कौशाम्बीलाई पालीभाषाको पठनपाठन गर्न कुनै अप्ठ्यारो भएन ।

वहाँले १० महिनासम्म पालीसाहित्यको अध्ययन पश्चात् सुमंगल महास्थविरकै आचार्यत्वमा श्रामणेर हुनुभयो । वहाँले पालीको साथसाथै अंग्रेजीसाहित्यको पनि अध्ययन शुरु गर्नुभएको थियो ।

वहाँको स्वास्थ्य अनुकुल त्यहाँको खाना नहुनाको कारण केही समयबाट नै वहाँ भारत फर्कनुभयो । मद्राससम्म पुगेको बेलामै वहाँको खर्च सिद्धिसकेको थियो । तसर्थ वहाँ मद्रासको एक आश्रममा आश्रित भइरहनुभएको थियो । ठीक त्यसैबेला केही वर्मीज विद्यार्थीहरू वर्मा फर्कन लागेकाहरूसित वहाँको सम्पर्क भयो । तीनै विद्यार्थीहरूको सहयोगले वहाँ पनि बर्मा प्रस्थान गर्नुभयो ।

वर्मा पुग्नासाथ वहाँ मोलमिन्मा गई एक विहारमा उपसम्पन्न हुनुभयो । त्यहाँ पनि वहाँलाई भोजनको उचित प्रबन्ध भएन, तापनि वहाँले ध्यानभावनाको अभ्यासको निमित्त त्यसताका बर्मामा निवास गरिरहनुभएका जर्मनका पहिलो भिक्षु ञाणतिलोक महास्थविर (सन् १८७८-१९५७) का साथ सन् १९०४ को अन्त्यतिर वर्माको उत्तरी प्रान्तमा जानुभएको थियो ।

सन् १९०४ को अन्तिम महिनामा वहाँ वर्माबाट भारत फर्कनुभयो । भारतमा पूरा २ वर्ष वहाँले भिक्षावृत्तिको सहायताबाट चारिका गर्दै रहनुभयो । त्यसैबेला वहाँले कलकत्तादेखि बम्बईसम्म यात्रा गर्नुभएको थियो । त्यसपछि वहाँ उत्तरी भारतको यात्रास्वरुप उज्जैन, ग्वालियर, सारनाथ र कुशीनगरआदि ठाउँमा भ्रमणको साथसाथै ध्यान-भावनामा पनि लाग्नुभएको थियो । यसैको सन्दर्भमा कुशीनगरको उजाड एवं जनशून्य खण्डहरूमा वहाँमाथि घटेको एउटा घटना प्रस्तुत गरौं -

वहाँ कुशीनगरमा रहनुभएको बेला कहिल्यै विहारमा रात बिताउनुभएको थिएन । दिनमा वहाँ आसपासको गाउँमा भिक्षाटन गर्न जानुहुन्थ्यो र रातमा परिनिर्वाण चैत्य (त्यसबेला प्राचीन अवशेषको रुपमा मात्र रहेको) माथि रही ध्यान-भावनामा मग्न रहने गर्नुभयो । एक रात जब वहाँ ध्यानमा मग्न भइरहनु भएको थियो, एक्कासी त्यस्तो कर्कश शब्द आयो कि वहाँको ध्यान भंग नै भयो । वहाँले देख्नुभयो कि दुइजना विरुप एवं बिशालकाय स्त्रीहरू एक आपसमा केश समाती मारपिट गरिरहेका थिए । वहाँले यो दृश्य देख्नासाथ ज्ञात गर्नुभयो कि यिनीहरू अवश्य पनि मनुष्य होइनन् । त्यस्तो कालो एवं भयानक रातमा, खण्डहरद्वारा भरिएको त्यस जंगलमा कुनै स्त्रीहरू आउने हिम्मत गर्न सक्दैनन् । कौशाम्बीले हेर्दाहेर्दै दुइटै अन्तरध्यान भएका रहेछन् । त्यसैले वहाँले त्यहाँ रहिरहनु उचित ठान्नुभएन र तत्कालै वहाँ उठेर बिहारमा जानुभएको थियो ।

कुशीनगरबाट वहाँ श्रावस्ती जानुभयो र श्रावस्तीबाट सारनाथ । सारनाथमा केही दिन रही वहाँ बुद्धगया जानुभयो । बुद्धगयाबाट राजगृह जानुभएको वेला वहाँले एक बर्मी भिक्षुको सहायता पाई पुनः बर्मा प्रस्थान गर्नु भयो । बर्मा पुगी माण्डलेमा केही समय - रही वहाँ मोलमिन जानुभयो । मोलमिनको एक विहारमा अभिधर्मका ज्ञाता भिक्षु पञ्ञासामीलाई संस्कृत व्याकरण सिकाई आफूले वहाँसँग अभिधर्मको अध्ययन शुरु गर्नुभयो ।

वहाँ भारत फर्कन लागेको बेला, भारतमा

विशुद्ध भिक्षु-जीवन बिताउन दुष्कर हुनाको कारण गुरुसित जनसाधारण (गृहस्थ) को रुपमा रहन अनुमति माग्नुभयो । गुरुको आज्ञा लिई वहाँ सन् १९०६ को जनवरी महिनामा कलकत्ता पुग्नुभयो । कलकत्तामा वहाँको परिचय प्रेसीडेन्सी कलेजका प्रोफेसर हरनाथ डेसित भयो, जो कलकत्ता विश्वविद्यालयबाट पालीमा एम.ए. गर्ने चाहन्थे । वहाँको आफ्नो कोर्समा 'अभिधर्म' पनि एक विषय थियो जसको अध्ययन वहाँ एक सुयोग्य पण्डितसित सिक्न चाहन्थे । यसैबेला धर्मानन्द कौशाम्बी कलकत्तामा आई नेशनल कालेजमा पालीभाषाको अध्यापक हुनुभएको थियो ।

त्यहाँबाट वहाँ प्रोफेसर हरनाथ डे र न्यायाधीश आशुतोष मुखर्जीको प्रयत्नबाट कलकत्ता विश्वविद्यालयमा प्रोफेसर हुनुभयो तर वहाँलाई यस विषयमा आत्मसन्तोष भएन किनकि विद्यार्थीहरूले पालीमा त्यति अभिरुची देखाएका थिएनन् । उनीहरू सिर्फ परीक्षा दिनको निमित्त मात्र अध्ययन गर्दथे । अत: वहाँले कलकत्ता छोड्ने विचार गरिरहनुभएको थियो ।

ठीक, त्यसैबेला बडौदाका नरेश सयाजीराव गायकबादको तर्फबाट एक पत्र आयो, जुन पत्रमा यी शब्दहरू उल्लिखित थिए-

'आप महाराष्ट्र के किसी भी शहर में रहे । आपको बडौदा सरकार से. ५० ।- मासिक मिलते रहेंगे । यस सहायता तीन वर्ष चालू रहेगा । हाँ, प्रतिवर्ष एकाध पुस्तक आप वडौदा सरकार के लिए तैयार कर देंगे ।'

यस विषयमा निकै सोच-विचार गरी वहाँले स्वीकृति दिनुभएको थियो जसबारेमा वहाँले उल्लेख गर्नुभएको छ -

'प्रतिमास २५०।- को कलकत्ता युनिवर्सिटीको नौकरी छोड कर ५०।- महावारका श्रीमन्त गायकबाड महाराजाका दिया वेतन स्वीकार करने मे मूझे कभी पश्चात्ताप नही हुआ । यह बेतन न स्वीकार करता तो डा. बुडस से परिचय न होता । पूना आकर रहने से डा. भण्डारकर से निकट सम्बन्ध स्थापित हुआ और उनके प्रयत्न से बम्बई युनिवर्सिटी में पालीको स्थान मिला ।'

महाराष्ट्रमा बुद्ध-धर्म तथा पालीभाषाको प्रचार-प्रसार गर्ने वहाँको विशेष इच्छा अनुरुप वडौदा नरेशको निमन्त्रणा पाई वहाँ बम्बई जानुभयो । त्यसैबेला अमेरिकाको प्रसिद्ध हार्वर्ड युनिवर्सिटी (Harvard University) का प्रोफेसर डा. जेम्स एच. बुडस पालीको शिक्षा लिने उद्देश्य लिई भारत आउनुभएको थियो । बम्बईमा वहाँको परिचय धर्मानन्द कौसाम्बीसित भयो । परिचय स्नेहमा परिणत भयो । अत: वहाँ अमेरिका फर्कनुभई हार्वर्ड युनिवर्सिटीका संस्कृत विभागका अध्यक्ष प्रो. लैनमैन समक्ष कौशाम्बीको पाली पाण्डित्यको चर्चा गर्नुभयो ।

प्रो. लैनमैनकै आग्रहमा प्रो. जेम्स बुडसले धर्मानन्द कौशाम्बीलाई अमेरिका निमन्त्रित गऱ्यो । प्रोफेसर लैनमैन त्यसबेला 'विसुद्धिमग्गो' ग्रन्थको सम्पादन कार्यमा लागिरहनुभएको थियो । त्यस ग्रन्थको व्यवस्थित रुपमा सम्पादन गर्नको निमित वहाँलाई एक सुयोग्य पालीपण्डितको आवश्यकता भईनै रहेको थियो । अत: वहाँले तुरुन्तै धर्मानन्द कौशाम्बीलाई निमन्त्रणा गराएको थियो ।

कौशाम्बी पनि निमन्त्रणानुसार सन् १९१० मा महाराज सयाजीराव गायकबाडसित अनुमति लिई इङ्गलैण्ड हुँदै अमेरिका पुग्नुभयो ।

वहाँ अमेरिकाको हार्वर्ड युनिवर्सिटीमा पुग्नासाथ प्रो. लैनमैनका साथ 'विसुद्धिमग्गो' को सम्पादन कार्यमा अग्रसर हुनुभयो। कौशाम्बीले त्यस कार्यमा निकै परिश्रम गर्नुभयो तर प्रो लैनमैनको स्वार्थ-भावनाको कारण वहाँ सन् १९११ मै न्यूयोर्क (New york) बाट स्वदेश फर्कनुभयो।

प्रो. लैनमैनको स्वार्थ थियो ग्रन्थको मुखपुष्ठमा सम्पादकको नाममा आफ्नो मात्र नाम राख्न चाहनु। कौशाम्बीको आग्रह थियो कि त्यस ग्रन्थको निमित्त वर्षौदेखि प्रयत्न गर्दै आउनुभएका श्री वारेन (H.C Warren) नाममात्र मुख पृष्ठमा राख्ने र त्यसको अतिरिक्त लैनमैनको साथै आफ्नो पनि नाम राख्ने।

प्रो. लैनमैनले त्यस ठाक-ठुकको बेला गोली मार्ने समेत धम्की दिएको कुरा धर्मानन्द कौशाम्बीले भदन्त आनन्द कौशाल्यायनलाई बताउनुभएको थियो।

वहाँ स्वदेश फर्कनुभई सर रामकृष्ण भण्डारकरको तर्फबाट पूनाको फर्गुसन कलेजमा सन् १९१२ देखि १९१८ सम्म पालीको अध्यापक हुनुभएको थियो।

सन् १९१८ मा डा. वुड्सको आग्रहमा पुन: वहाँ अमेरिका जानुभयो श्री वारेनको (Warrarn) बसीयतनामा अनुसार 'विशुद्दिमार्ग' ग्रन्थ प्रकाशन गर्न सक्ने आशा लिई वहाँ यसपटक अमेरिका जानुभएको थियो तर प्रो. लैनमैनको दुराग्रहको कारण चार वर्षसम्म रहेर पनि त्यो कार्य पूरा हुन सकेन। त्यसकारण वहाँ सन् १९२२ मा भारत फर्कनु भयो।

वहाँ भारत फर्कनुभई कांग्रेसमा सक्रियरुपमा भाग लिनुभयो र महात्मा गान्धी (सन् १८६९-१९४८) द्वारा आरम्भित गुजरात विद्यापीठ (अहमदावाद) को पुरातत्व मन्दिरमा रहनुभई पालीभाषाको आचार्य पद सम्हाल्नुभयो।

त्यसबेलादेखि वहाँले दिनो-दिन राजनैतिक कार्यमा अभिरुची देखाउँदै जानुभयो र गान्धीको प्रत्येक कार्यमा पनि व्यस्त हुनुभयो।

त्यसैबेला (सन् १९२६) वहाँलाई फेरि अमेरिकाबाट निमन्त्रणा आयो। यसबेलासम्म प्रो. लैनमैनले पनि नोकरी छोडिसकेको थियो र 'विसुद्धिमग्गो' को सम्पादन कार्यमा केही गर्न नपाउने भयो। अत: धर्मानन्द कौशाम्बी तेस्रो पटक अमेरिका पुग्नुभई सम्पादनका सम्पूर्ण कार्य सिध्याई सन् १९२७ मा भारत फर्कनुभयो।

सन् १९२९ मा वहाँ रुसका सुप्रसिद्ध प्राच्यविद् डा. इचेवत्स्की (सन् १८६६-१९४२) को निमन्त्रणानुसार लेनिनग्राड (सेण्ट पिटर्सवर्ग) प्रस्थान गर्नुभयो। त्यहाँ कौशाम्बीले बौद्ध संस्कृतिको अध्ययनार्थ स्थापित संस्थामा विशेष कार्य गरी सन् १९३० को शुरुमा स्वदेश फर्कनुभयो।

त्यसबेला सारा भारतमा सत्याग्रह शुरु भइरहेको थियो। वहाँले पनि सन् १९३१ मा 'नमक सत्याग्रहमा भाग लिए वापत कारावासको अनुभव पनि प्राप्त गर्नुभएको थियो।

सन् १९३१ मै डा. जेम्स बुड्सले चौथो पटक वहाँलाई अमेरिकामा निमन्त्रण गर्नुभयो। यस पटकको यात्रा 'विसुद्धिमग्गो' अनुवाद गर्नको निमित्त थियो। वहाँ अमेरिका पुग्नुभई आफ्नो बेफुर्सतको कारण अनुवादको उत्तरदायित्व प्रो. जेम्स बुड्सर प्रो पी.बी. वापतलाई दिनुभई सन् १९३२ मै भारत फर्कनुभयो।

त्यस्तै पी.बी. वापत पनि विशेष कारणवश

अमेरिकाबाट भारत फर्कनुभई फर्गुसन कलेज पूनामा आउनुभयो। धर्मानन्द कौशाम्वी पनि अमेरिकाबाट रुस हुँदै भारत आइपुभएको थियो। यस पटक पनि वहाँले रुसमा आचार्य इचेर्वात्स्कोलाई भारतीय बौद्ध दर्शनको अध्ययनमा अमूल्य सहयोग दिनुभएको थियो। वहाँ भारत पुग्नासाथ 'विशुद्दिमार्ग' को अनुवादमा प्रो.बी. वापतलाई निकै सहायता दिनुभएको थियो।

सन् १९३४ मा वहाँ पूनाबाट बनारस आउनुभई ६ महिना काशी-हिन्दु विश्वविद्यालयमा अतिथिको रुपमा रहनुभएको थियो। त्यसपछि काशी विद्यापीठमा। विद्यापीठका सञ्चालकहरूले वहाँलाई एउटा कोठा पनि बनाइदिनुभएको थियो।

सन् १९३७ देखि वहाँ बम्बई, सारनाथ, बनारस, अहमदावाद आदि गाउँमा गरी ८, ९ वर्ष विताऊनु भयो।

जीवनको अन्तिम वर्षमा वहाँ विशेषरुपमा अस्वस्थ एवं दु:खी हुनुभयो। वहाँ झन झन दुर्बल हुँदै सारा शरीरमा खुजलाहतको कारण वहाँलाई रात विताउन नै मुश्किल हुँदै गएको थियो।

जीवनको अन्तिम समयमा वहाँले महात्मा गान्धीको दर्शन गर्न चाहनुभयो। अत: वहाँ गान्धीजीको सेवाग्राम आश्रम (वर्धा) मा जानुभयो। त्यसबेला महात्मागान्धी साम्प्रदायिक संकट शान्ति स्थापनार्थ पूर्वी वंगालमा प्रस्थान हुनुभएको थियो।

वहाँले ४ जून १९४७ का दिन, मध्यान्हको बेला आफ्नो एकमात्र सुपुत्र दामोदर कौशाम्बी (गणितमा विशिष्ट पण्डित) र जहान लगायत तीन पुत्रीहरूका साथ क्यौ हतचिन्तक मित्रहरूलाई छोडी सदाको निमित यस संसारबाट बिदा हुनुभयो। पछि वहाँको स्मरणस्वरुप एउटा स्तूप निर्माण गरिएको थियो।

वहाँको देहावसानको खबर पाउनासाथ महात्मा गान्धीले दु:खित भई ५ जून १९४७ का दिन दिल्लीको एक प्रार्थना-सभामा भन्नुभएको थियो।

'राजनीतिक क्षेत्रमें जो वडी-वडी वातें करते हैं उन्हे तो हम बहुत चढाते हैं, जो मूक सेवक है धर्मकी सेवा करते हैं उन्हे पहिचानते भी नही, जैसे एक आचार्य धर्मानन्द कौशाम्बी जीथे।...........

'ऊन्हो ने बुद्धधर्म और पालीभाषाका गहरा अध्ययन किया था। ये मेरे जैसे गरीब नहीं थे। कौशाम्बीजी स्वयं चाहते तो खुब पैसा कमा सक्ते थे पर ऊन्होने तो फकीरी पसन्दकी। काशी विद्यापीठमें गये। गुजरात विद्यापीठमें भी काम किये। वे हिन्दुस्तानको बडे विद्वानोमे से एक थे। मेरो तरह अनपढ नहीं थे।...............

'मै डिनर खाकर बैरिस्टर बना, मगर कौशाम्बीजी ने तो बहुत मेहनत करके विद्याका भण्डार इकठ्ठा किया था। ....

'आखिर वे कल चले गये। बौद्ध-धर्मका नाम लेतेलेते गये।................'

१) भगवान बुद्ध - धर्मानन्द कौशाम्वी (मूल मराठी भाषा)

- श्री पाद जोशी (हिन्दी अनुवादक)

२) बौद्ध विभूतियाँ - भिक्षु धर्म रक्षित, मनोरंजन पुस्तकालय, बनारस - १९५४

३) जो लिखना पढा - भदन्त आनन्द कौशल्यायन साहित्य निकुञ्ज प्रकाशन - १९४८

४) 'विश्ववाणी' पत्रिका- जून १९४७

गृहस्थ जीवनय् मा:गु प्यता प्रकारया सुख

◆ अनागारिका अग्गत्राणी (धम्माचरिय)

भगवान बुद्धं अनाथपिण्डिक महाजनयात गृहस्थपिन्स यायेमा:गु प्यता प्रकारया सुख (गृही सुख) इलय् ब्यलय् उपलब्ध याना च्वनेमा: धका आज्ञा जुया विज्या:गु दु। उगु विषयय् अंगुत्तर निकाय चतुक निपात आनण्य सूत्रय् उल्लेख जुयाच्वंगु उपदेशया आधारय् थुपिं प्यता प्रकारया सुखबारे थन प्रस्तुत यायेगु मनं तुना -

गृहस्थपिन्सं इलय् ब्यलय् उपलब्ध याना च्वनेमा:गु प्यता प्रकाशया सुखत थुपि ख: -

१. अत्थि सुख (थ:के दु धयागु बिचा: यायेबले उत्पन्न जुइगु सुख)।

२. भोग सुख (उपभोग परिभोग यायेबले उत्पन्न जुइगु सुख)।

३. आनण्य सुख (ऋण मदुगुलिं उत्पन्न जुइगु सुख)।

४. अनवज्ज सुख (दोष रहित जूगुलिं उत्पन्न जुइगु सुख)।

१. अत्थि सुख:-

सुं व्यक्तियाके थ:गु ज्ञान बुद्धि छ्यूला मेहनत याना च:ति हायेका धार्मिकपूर्वक कमेया:गु कथं सम्पत्ति दया वइ। थुकथं थ:गु मेहनतं च:ति हायेका कमे यानात:गु सम्पत्ति लुमंका जिके सम्पत्ति थ्व थ्व दु थुलि दु धका बिचा: याइबले उम्ह व्यक्तियात अपार सुख अनुभव जुइ मन लय्लय् ताइ। उजागु सुखयात अत्थि सुख धाइ। धार्मिकपूर्वक न्यायपूर्वक दुगु सम्पत्तियात बिचा: याना जिके छेँ दु बुँ दु जग्गा जमीन दु लुँ वह: हिरा आदि रत्नत दु उलि दु थुलि दु धका बिचा: याइबलय् मनय् सुख अनुभव जुयाच्वनी लुदँ फुदँ जुया मन लय्ताया च्वनी। सुं व्यक्तियाके अधार्मिकपूर्वक अन्याय अत्याचार याना कतपिन्त नूगलय् स्याका, लाक्व पाक्व याना कमे यानात:गु दयेकात:गु सम्पत्ति दतधा:सा उम्ह व्यक्ति उगु सम्पत्ति दु धका मन लय्ताय् फइमखु आत्म सन्तोष काये फइमखु झन् लुमंक्व पतिकं मन झ्यातुया च्वनी सुख अनुभव याये फइमखु।

न्हयाम्ह व्यक्ति नं थ:गु जीविका चले यायेत छु नं छु ज्या लजगा: यायेमा: चाहे व्यापार हे थ:जु सेवाया ज्या हे थ:जु विकासया ज्या हे थ:जु कृषि कर्म हे थ:जु अथेहे लजगा: हे थ:जु उगु उगु कथं ज्या यायेबले धार्मिकपूर्वक न्यायपूर्वक याना थ:गु जीविका हनेफतधा:सा सम्यक आजीविकाकथं जीवन हंगु जुइ। उकथं याये मफत धा:सा मिथ्या आजीविका जुइ। भगवान बुद्धं व्यापार यायेबले शस्त्र अस्त्र विष मांश, मद्य (अय्ला थ्वं आदि लागु पदार्थ) व प्राणीया व्यापार यायेमज्यू धका आज्ञा जुया: बिज्या:गु दु। सम्यक् आजीविका हना च्वंपिं व्यक्तिपिन्सं थ:के दुगु सम्पत्तिपाखे सुख अनुभव याये फइ। मिथ्या आजीविका हना च्वंपिं व्यक्तिपाखे सुख अनुभव याये फइमखु। गृहस्थपिनि नितिं अत्थि सुख दयेका च्वनेगु सुखकरया विषय ख:।

२. भोग सुख-

सुं व्यक्ति थ:गु ज्ञानबुद्धि छयला मेहनत याना च:ति हायेका धार्मिकपूर्वक कमेयानात:गु कथं दुगु सम्पत्तियात उपभोग नं याइ । थम्हं उगु सम्पत्ति उपभोग याये खनाच्वन, पुण्यादिकर्म नं याये खनाच्वन धका मनय् बिचा: याइबले वयात अपार सुख अनुभव जुइ । मन लय्लय् ताइ । उजागु सुखयात भोग सुख धाइ । सम्पत्ति दुगुलिं थ:गु याउँक च्वने खनाच्वन मा:बले मा:मा:गु चीजवस्तु उपभोग याये खनाच्वन, थ: मं दुथाय् वने च्वने खनाच्वन आदि विभिन्न कथं उपभोग याये खना च्वनीबले सुख अनुभव जुइगु जुयाच्वन ।

थ:गु सम्पत्ति थ:गु सुखया निम्ति जक मखु परिवार, थ:थितिपिनि निम्ति नं छयले फतधा:सा, आपत बिपत मजुइकथं सम्पत्ति सुरक्षा याये फतधा:सा, ज्ञाति अतिथिपिनिगु हित सुखया निम्ति छयले फतधा:सा अथे हे शीलादिगुणं सम्पन्नपिं श्रमणपिन्त दान बिइगु आदि पूण्यकार्य याये फतधा:सा सम्पत्तियात बाँलाक्क सदुपयोग या:गु जुइ, बाँलागु थासय् सार्थकरुपं छयोगु जुई ।

गुलिंसिके सम्पत्ति दया: नं उगु सम्पत्तियात न थ:म्हं हे छयले फयाच्वन न त परिवार, थ:थिति इष्टमित्र आदि पिन्त छुं याये फयाच्वन, न त दान धर्म हे याये फयाच्वन, थ्व सम्पत्ति उपभोग याये मदुगु जुल । उदाहरणया लागि बुद्धकालीन अवस्थाय् कोसिय महाजनया नमूना काये फु । उम्ह महाजन चय्गू कोटि धनसम्पत्ति दुम्ह ख: । उम्ह महाजनं उगु दुगु धनसम्पत्ति न थ:म्हं परिभोग या न त थ: जहान काय म्हयाय्पिन्त परिभोग याके ब्यू न त श्रमण ब्राम्हणपिन्त ब्यू । जाबो मह्रि छपा: नये मास्तिव:गु खँय् नोकरचाकरतय्त काय्म्हयाय्पिन्त, जहानयात तक नं नके माली धका मधासे च्वनाच्वन । मन्हि नयेमास्तिव:गु चाहनां गंसि जूजूं वन । जहानम्हेसिनं लिपा कुतुकुला न्यंबले मन्हि नयेमास्तिव:गु खँ धाल । जहानम्हसित सुनानं मसिक छेँया दकले च्वय् वैगलय् च्वना मन्हि छुके बिल । भगवान बुद्धं महाकरुणा समापत्ति ध्यानं उम्ह नुग:स्याम्ह महाजनयात खंका मौद्गल्यायन महास्थविरयात उम्ह महाजनयाथाय् छोया विज्यात । मौदगल्यायन महास्थविर मन्हि छुका च्वोंथाय् झ्यालं खने दयेक आकाशय् दना बिज्या:गु जुल । महाजनं उकथं च्वना बिज्या:गु खना आकाशय् इधूथिधू जूसां मन्हि बिइ फइमखु धाल । वसपोल इधुथिधू नं जुल । आकाशय् मुलपति थ्याना फ्यतुसां, भ्रया:या लिक्का दना च्वंव:सां, छेँ छख्खां कुं थनाव्यूसां मन्हि बिइ फइमखु धाल । धा:धा: थे वसपोलं याना बिज्यात लिपा महाजनं चीपा:चा याना मन्हि छपा: छुइके ब्यूबले द्वाहालय् तयेसाथ हे त:पा जुयावल । जहानम्हं छुगु चित्त बुझे मजूया थ:म्हं हे छुबले भन् हे त:पा जुल, बिइत: हे नुग:स्यात । मन्हि दुगु मध्ये चीपा: गु छपा ल्येया बिइत सनं नं छधि जुया धिकां हे प्येपुना वल । कायल जुया दिक्क चा:या छधिकां मन्हि मौद्गल्यायन महास्थविरयात दान यात । वसपोलं महाजनयात उबले दानया महत्वबारे उपदेश बिया बिज्याबले मनय् त:सकं श्रद्धा उत्पन्न जुल । लिपा भगवान् बुद्धया उपदेश न्यना उम्ह महाजन व जहानम्ह स्रोतापन्न जुल । अबलेनिस्यें महाजनं थ:गु चय्गू कोटि धनसम्पत्ति

बुद्ध शासनय् छयल । थुकथं धन सम्पत्ति दत नं परिभोग याये मखंम्ह महाजनं धर्म अबबोध जुइधुंका थ:गु सम्पत्ति बुद्ध शासनया लागि सार्थकरुपं सम्पत्ति छयगु जुल ।

आ: थौकन्हे नं धन सम्पत्ति दुपिं यक्व दु, परिभोग याये मफु । थ:पि ख्युउँसे च्वंगु कातुका:गु छैं च्वना, थ:गु अधिकारय् दुगु स्वखा प्यखा छैं बालं बियातइपिं दु । बालं नं व:गु ध्येवा नं थ:म्हं मछय्से तप्यंकं हे बैंक वा सहकारी तयेगु यानाच्वंपिं नं दु । लिपा भोग याये मखंक सिनावंपिं नं दु ।

दान बिइगु इलय् दातव्य चीज वस्तुइ आसक्त जुया नुग: स्या स्यां दान बिलकि जन्म जन्म पतिकं धन सम्पत्ति दइ तर भोग सम्पत्ति दइमखु । दान वस्तुइ आसक्त मजूसे नुग: मस्यासे, चक्कंगु नुगलं दान बिलकि जन्म जन्म पतिकं धनसम्पत्ति नं दइ भोगसम्पत्ति नं दइगु खँ अंगुत्तर निकाय पञ्चष्क निपात सत्पुरुषदान सूत्रय् उल्लेख यानात:गु दु ।

३. आनण्य सुख:

ज्या खँय् कुत:याना सम्पत्ति दुम्ह व्यक्ति ऋण दु:ख मद्या थ: ऋण रहित जुया च्वंगुयात मतिइ लुइकुपतिकं प्रीति सौमनस्य सुख जुइगुयात आनण्य सुख धाइ । थ:म्हं सुयाके नं छुं भचा हे ऋण कयात:यागु मदु धका मन याउँले च्वनाच्वनी । ऋणी व्यक्ति उगु ऋणया कारणं मन झ्यातुका च्वने मालीगु, ऋण पुले मफइबले मानसिक दु:ख जुइगु, ऋण धनीयागु चोटपटक फये मालीगु, नालिश तयेका च्वने मालीगु दुगु सम्पत्ति नं लिलाम याका च्वने मालीगु आदिरुपं यक्व दु:ख जुइ । ऋण पुले मफुगुलिं छें जहानपरिवारयात तोता बिस्युं वनीपिं दु । गुलिं आत्महत्या याना सिनावनीपिं तक नं दु ।

ऋण कया ज्या यायेबले थ:म्हं ऋण पुले फइकथं बाँलाक्क ज्या न्हयाका यंकेगु यायेफ:सा जक उकेया पाखे लाभ काये फइ । तर ऋण मपुतले मन झ्यातुया हे च्वनी । उकें ऋण मदयेक च्वने फुसा, ऋणं मुक्त जूसा हे जक सुख भोग याये दइगु जुयाच्वन ।

४. अनवज्ज सुख :

थ:म्हं शरीर, वचन व मनं याइगु ज्या खँ बिचा: लिर्दोष जुयाच्वंगु लुमक्वपतिकं उत्पन्न जुइगु मानसिक सुखयात अनवज्ज सुख धाइ । शरीरं याइगु निर्दोषगु ज्या धयागु प्राणी हिंसा मयासे प्राणीपिनि उपरे दया मायातयेगु मेपिनिगु सम्पत्ति खुया मकासे मेहनतं कमे यायेगु, परस्त्री परपुरुष गमन मयायेगु ख: ।

वचनं ल्हाइगु निर्दोषगु खँ धयागु मखुगु खँ मल्हासे सत्य ल्हायेगु, परस्परय् मिलेचले जुयाच्वंपिन्त बायेका बिइगु चुगली खँ मल्हासे बाया च्वंपिं मिले जुइक, मिलेचले जुयाच्वंपिं झन् मिलेचले जुइक खँ ल्हायेगु, ब्वविइगु, हक्केगु, सरा बिइगु पा फयेकेगु आदि कढागु खाँ मल्हा:से नाइसे छाइसे यइपुसे च्वंक खँ ल्हायेगु, अर्थ अभिप्राय: रहितगु फुसुलुगु खँ मल्हासे ग्यसुला:गु खँ ल्हायेगु ख: ।

मनं याइगु निर्दोषगु बिचा: धयागु कतपिनिगु सम्पत्तिइ लोभ मयायेगु द्वेष भाव मतसे मैत्री भाव तयेगु, मिथ्यादृष्टिं अलग जुया सम्यकदृष्टि जुयेगुयात निर्दोषगु बिचा: धका धाइ ।

शरीर बचन व मन दोष रहितम्ह व्यक्तियात थीथी भयनं मुक्त जुया: मानसिक सुख दइगु जुल । थ: निर्दोष जूगु लुमंक्व पतिकं लय्लय् ताइ । मनं प्रसन्न प्रफुल्लित जुइ । थुजागु सुख धन सम्पत्ति न्हयाक्व द:सानं भोग सम्पत्ति न्हयाक्व हे द:सानं प्राप्त याये फइमखु । उकिं भगवान बुद्धं अनवज्ज सुखया न्हयोने मेगु स्वंगू सुख भिंखुब्वय् छ्व्व नं मू मदु धका आज्ञा जुया बिज्या:गु दु ।

थुकथं प्यता प्रकारया सुखयात इलय् ब्यलय् दयेका च्वनेफत धा:सा गृहस्थ जीवन सुखमय जुइ । थुपिं प्यंगू मध्ये दक्वसिबे त:धंगु अनवज्ज सुख दयेका जीवन हनेफत धा:सा थुगु लोकय् नं परलोकय् नं सुख शान्ति दइ ।

'सुब्बे सत्ता सुखिता भवन्तु'

शिक्षा नेपालको, कापी भक्तपुरको

प्रो. रामकृष्ण दुवाल मो. ९८५१११४१३०

भक्तपुर कापी उद्योग
भक्तपुर अफसेट प्रेस

चाँगुरोड, देकोचा-४, भक्तपुर
फोन नं. ६६१८३८०
इमेल: bhaktapurcopy@gmail.com

यहाँ हरेक किसिमका सस्तो, राम्रो गुणस्तरिय कापीहरु र हरेक नापका पेपरहरु होलसेल मूल्यमा पाइनुका साथै अर्डर अनुसार पनि तयार गरिन्छ । साथै गुणस्तरीय रंगीन छपाईको लागि पनि सम्झनुहोला ।

धर्म

✍ रेश्मा महर्जन

अनाथलाई दया गर्नु
ज्यादै राम्रो धर्म ।
जन्मे पछि गर्नु पर्छ
सधै राम्रो कर्म ।

धर्मले नै मानिसलाई
मिल्छ अति सुख ।
कु-कुर्मले जिन्दगीमा
भोग्नु पर्छ दु:ख ।

पाप-धर्म राम्रो बुझी
जसले गर्छ काम ।
उसको नै माथि हुन्छ
भविष्यमा नाम ।

धर्मको नै जीत हुन्छ
यो संसारमा भाइ ।
पाप गर्नु बेकार छ
मानव चोला पाई ।

सत्य भित्र लुकेको छ
धर्मको त्यो मूल ।
झूठो बोली नगर्नु है
कति पनि भूल ।

लोकेश्वर माहाबिहार परिचय

ख्वपया थी थी बाहात मध्ये लोकेश्वर महाविहार तसकं नां दंगु बिहार ख: । लोकं हंकाच्वंम्ह जुगुलिं थुम्ह लोकेश्वर यात लस्कद्यो धागु ख: धैगु पं. हेमराज शाक्यजुया धा:पू दु । लस्कद्यो पलिस्था जुया च्वगुलिं लस्कद्योबाहा धका: म्हसियाच्वंगु थुगु बाहा ख्वप लायकू लागां पश्चिमय् अवस्थित दु । थुगु बाहा पुलांगु जूसां बिहारया स्वरुप धा:सा उकि पुलांगु खनेमदु । वडा नं. १६ इताछें त्वा:या खौमा बाहानापं च्वंगु थुगु बिहारय् पद्मनाथ लोकेश्वर बिज्याकात:गु जुल । थुगु बिहारया संघ मुक्कं बज्राचार्यपिनिगु ख: ।

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

लोकेश्वर महाविहार गुबलय् नीस्वंगु धैगु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु छुं अभिलेख लुया व:गु मदुनि । लस्कद्योया देग:च्वय च्वंगु सिजपौलय् ने.सं. ९५० तक्कया अभिलेखत लूगु दु । वंशावलिइ ख्वपया जुजु नरेन्द्रदेव, यें देया बन्धुदत्त बज्राचार्य व यलदेया किसान रथचक्र (ललित) स्वम्ह जाना कलिगत सम्बत ३७०० स आर्यावलोकेश्वर करुणामय् नेपालय् बिज्याकुगु खँ उल्लेख जुयाच्वंगु दु । वसपोल करुणामय्यात ख्वपय् बिज्याकेगु मनसुवा दयानं छुं कारणवश असफल जुगुलिं जुजुया मनय् चितासु मदया च्वन । छन्हु वसपोल जुजुया म्हगसय् लोकेश्वर बिज्याना: यलय्या:म्ह करुणामय् ख्वपय् निस्वनेत उजं बिया बिज्यागु जुल । थुगु खँ थनया:म्ह छम्ह मानन्धरयाके संरक्षित जुयाच्वंगु वंशाबलिई कलिगत संवत ३७०१ स थुगु बिहारय् पद्मनाथ लोकेश्वर स्थापनायाना: 'जेतवर्ण महाविहारया' रुपय् नीस्वगुं जुल धका: उल्लेख यानात:गु दुगु जुल । थुकीया हे लिधंसाय् ह्याउँम्ह लोकनाथ करुणामय् कथं स्थापना थन जूगु ख: धैगु जनविश्वास दु ।

बिहारया स्वरूप व सम्पदा

वास्तुशास्त्र कथं दय्मा:गु बिशेषता थुगु बिहारय् खने मदु । तर ल्यंदुगु गुलि नं दु व जक नं कम मजू । बिहार या नामय् पद्मपानी बिज्याकात:गु क्वापा:छें छब्व: जक दु । पूर्वाभिमुख थ्व क्वा:पा:द्यो छेँया न्ह्योनय् निग: धर्मधातु चैत्य प्यंग: बज्रधातु चैत्य व निग: स्तम्भ चैत्य दु । बाहाया न्ह्योनय् उत्तर पूर्वय् छगू फलचा व गुम्बा दु । मेगु फलचा दक्षिणपूर्वया लँ न्ह्योने अवस्थित जुयाच्वंगु दु । बिहारया न्ह्योनय् दिपामालां चाहुका त:गु चैत्यया दथुइ छपा: धर्मधातु मण्डल दु । नीजि छेँ नापं स्वानाच्वंगु थुगु बिहारया क्वा: पा: छेँ कलाकृतिया दृष्टिकोणं यक्व हे सम्पन्न खनेदु ।

द्योछें स्वतँ जा:याना: पागोडा शैली दय्कात:गु दु। क्वा:पा:द्योयागु मूलुखाय् थ्यंकेत स्व:त्वाथ: गयेमा। त्वाथ:या जवं खवं गं दु। द्योछेंया खवय् छगू: लोहँ पौ व उकिं च्वय् सिज पौ (ताम्रपत्र) दु। क्वा:पा:छें दुहाँ वनेगु लुखा न्यादुवा: दु। लुखाया जवय् निम्ह व खवय् स्वम्ह याना: न्या:म्ह सिंह दु। लुखादुवा: पट्टिं च्वय् तोरण दु। मूलुखाया च्वय् जवय् तरवार, चक्र दण्ड ज्वना:च्वंम्ह व खवय् अभयमुद्राय् खुपा ल्हा:दुम्ह अमोघपास लोकेश्वर कियात:गु दु। थन तिथि मिति दुगु सम्पदात मध्ये सिंह, तोरण आदि ख:।

मूलुखाया जवं खवं च्वंगु लुखाफुसय् शंख, पद्मपास व अंकुश ज्वना:च्वंम्ह लोकेश्वर व तारा सहित:गु सिजया तोरण दु। मेगु लुखाया फुसय् सिंया तोरण दु। मूलुखाया दुनय् नं तोरण सहित लुं सियात:गु कलात्मक लुखा स्वंगु दु। दथुया लुखाँ दुहाँ वनकि गर्भगृह थ्यनी। मूलुखाच्वय् अमोघपास लोकेश्वर व जवं खवं आर्यतारा दुगु कलात्मक तोरण दु। क्वापाछेंया गर्भगृहलय् पलेस्वाँ ज्वना:च्वंम्ह वरद मुद्राया पद्मपाणी लोकेश्वर विज्याका: त:गु दु। लोकेश्वरया जवं खवं सारिपुत्र व मौदगलायन पिनिगु मुर्तिं दु। निपा ल्हा: दुम्ह थुम्ह लोकेश्वरयात थी थी तिसां छाय्पिया श्रीप्रभा नं अलंकृत यानात:गु दु, थुम्ह लोकेश्वरयात द्योछेंया न्ह्योने तयात:गु छगू ल्वहँ पौलय अन्नपूर्ण लोकेश्वर धका: च्वया:त:गु दु।

थुगु तल्लाया च्वय् (निगूगु तल्लाय्) स्वपा: झ्या: छुना त:गु दु। लुँ सियात:गु नवना:गं कुइकात:गु दथुया कलात्मक झ्यालंयाना: थुगु द्योछें शोभायमान जुयाच्वंगु दु। थी थी बुत्तां जा:गु ध्व झ्या: फुसय् सिंयागु कलात्मक तोरण दु। दथुइ सहश्रभुज लोकेश्वर दुगु थुगु तोरणया जवं खवं स्वंग: छयों व खुपा ल्हा:दुपिं लोकेश्वर (पद्मपाणी) अङ्कित यानात:गु दु। लोकेश्वरया च्वय् पन्च बुद्धपि दु। थुगु झ्या:या जवंखवं सिंयागु निपा तिकिझ्या: हे जुल। निगु:गु तल्लाया ध्व अंगलय् थी थी द्योतय्गु चित्र दु। दथुं झ्याया जवय् वज्रलेपनया द्योने हरि हरिहरिहरिहरिबाहन लोकेश्वर व खवय् श्रृष्टिकान्ता लोकेश्वरया किपा च्वया:त:गु दु। थुगु तल्लाय् सिंयागु कलात्मकगु खुपु तुनासि दु। तुनासिइ खवनिसें मञ्जुश्री (ने.सं. १०४५), लोकनाथ (करुणामय्) जिनवर, मकुटी (ने.सं. ९५०), जम्बाला व बज्रसत्वपिनिगु मूर्ति कियात:गु दु।

क्वा:पा:छेंय् न्यापु हलँपौ व्वयेकात:गु दु। दथुइ च्वंगु हलँपतिंइ अक्षोभ्य बुद्ध अङ्कित यानात:गु दु जवंखवं च्वंगुलिइ पूर्ण कलश अंकित जुयाच्वंगु दु। हाकनं थुमिगु जवं खव् प्यपा ल्हा: दुपिं बोधिसत्वपिनि चित्र अंकित जुयाच्वंगुदु।

थुगु तल्लाया च्वय् स्वखेरं पूर्व, उत्तर व दक्षिण पालूगु पौहे जुल। पलिंच्वय् चकु दु। थुगु चकुती दातापिसं देछानात:गु थी थी वसजा: ताना त:गु दु। थन निपा सिजपौ नं तानात:गु दु। अथे हे थन छगू सिंयागु तोरण नं दु। थुगु तोरणय् लोकेश्वर अङ्कित यानात:गु दु। मूलुखाया: च्वयेया मौलिक तोरण ध्व हे ख: धैगु संघ दुज:पिनिगु बिश्वास दु। लोकेश्वरया जवखवं आर्य तारापिं दूगु ध्व तोरणय् हितिमंग: सहित गरुडया बुत्ता कियात:गु दु। थनया उत्तर व दक्षिण पाखय्च्वंगु अंगलय् चीपागु सिंझ्यात दु। थननं लोकेश्वरया मूर्ति दुगु सिंयागु प्यपू तुनासि दु। थुकीं च्वयेया तल्लाय् अपा

पौलं चिनात:गु दु। थ्व पौया प्यंगु कुँनय् पूर्ण कलश अंकित जुयाच्वंगु ध्वजा यखानात:गु दु। अथे हे गजूया क्वय् नं छगू ध्वजा यखानात:गु दु। थ्व पौ नं स्वखय् पट्टि जक पालुयाच्वंगु दु।

थुकीं च्वय् नं चकू हे जुल। थुगु चकूली नं प्यखें सिंह्याचात दु। प्यंगू: कुनय्न सिंह अंकित तुनासित दु। थुकीं च्वय् लुँपौ हे जुल। थुगु लुँपौ प्यखें पालुया च्वंगु दु। प्यखें लुँ सियात:गु भत्तुजु दु। क्वपाछेँ यात लुँ सियात:गु ग:जुलिं छाय्पिया त:गु दु। गजुया पूर्व पाखय् लुँ सियात:गु अक्षोभ्य बुद्धया मुर्ति सहित सुवर्णचैत्य दु। थुगु चैत्ययात नं लुँ सियात:गु कलात्मक कुसां (छत्र) कुइकात:गु दु। थुगुकथं थनया क्वा: पा:छेँ पौ गजु चैत्य व छत्र यूक्तजुया शोभाय्मान जुयाच्वंगु दु।

बिहारया संघ

थुगु बिहारया संघ मुक्कं बज्राचार्यपिनिगु ख:। प्यंगु: खल:दुगु थुगु बिहार संघय् नीगु परिवारया करीब न्येम्ह दुज:पिं दु। संघया दुज:पिनि काय्मचात चूडाकर्म व आचालुय्गु ज्याझ्व इलय्ब्यलय् जुयाच्वंगु दु। संघया दिगुद्यो योगाम्बर यलया क्वाबाहालं हयात:म्ह ख:। थुम्ह दिगुद्यो सिद्ध पूखु लागाय् निस्वना:त:गु दु। संघया थौकन्हे छुं गुथि मदु। उकिं थन यामेमा:गु ज्याझ्व:त ता:लाके थाकुया च्वंगु दु। अथे हे पंचदान खुन्हु नाला करुणामयया बज्राचार्य पिसं थन स्वां छाय् हइगु परम्परा दूगुलिं नालाया बिहार नापं नं थुगु बिहारया स्वापू दुगु जुल।

बिहारया पर्वपूजा व ज्याझ्व

थन न्हिथं स्वाँपूजा नित्य पूजा व आरती बिइगु चलन दु। संघया गुठी मदुगु जुया दुज:पिसं हे पालंपा: कथं थन ज्याझ्व: न्ह्याकावयाच्वंगु दु। थन दँय छको पा: हिलिगु व्यवस्था यानात:गु दु। थन दच्छिया छको गुंलां कृष्ण दुतिया खुन्हु पद्मपाणी लोकेश्वरयात खतय् तया नगर परिक्रमा यायेगु चलन दु। थुगु द्य:ख: नेपाल सम्वत ९९८ सालय् मानन्धर धल:चा भजन खल:पाखे लोकेश्वरयात चढय् या:गु खनेदु। थुकीया निंतिं नं छुं गुथिया व्यवस्था जुयाच्वंगु मदु। थ्व जात्रा मानन्धरपिसं न्यकू (श्रृङ्गभेरी) पुया याइगु ख:। नापं मानन्धरपिसं थन दाफा हालेगु परम्परा नं न्ह्याकावयाच्वंगु दु। अथेहे बैशाखं अक्षय् तृतीया कुन्हु थन लोकेश्वरया थासय् पन्चोपकार पूजायाना: दिगु पूजा याइ। तर थौकन्हे थ्व परम्परा न्हना वनेधुंकुगु धैगु संघपिनिगु धा:पु दु।

थन लोकेश्वरयागु भिंनिदँय् छको लायंपुं छाय्मा:गु परम्परा दु। उगु ईलय् द्योयात बिधिपूर्वक पूजा याना: ज्यू-न्यास लिकया कलशय् निस्वना: थुकीयात हे पूजा याना: तई तर लायंपु छायेगु ज्या मजूगु भिच्यादँ ति दत धैगु सम्बन्धित दुज:पिनिगु धा:पु दु। वथें थनया बज्राचार्यपिसं नवदुर्गायात तान्त्रिक विधि स्यना ब्यूगुलिं गुरु दक्षिणा कथं दंय छको नवदुर्गा गंछि थन वया: प्याखँ ल्हु वयेगु चलन थौतक ल्यना च्वंगुदनि।

अष्टमीब्रत दंकिपिं भिंनिम्ह करुणामय मध्ये थनया करुणामय्या थासय्नं धलं दनेगु ज्या: जुई। थन अन्नया प्रतिक वसुन्धरा या पूजा याइगु चलन नं दु। उकिं गनंगनं अभिलेखय् थुगु बिहारया:म्ह लोकेश्वरयात अन्नपूर्ण लोकेश्वर नं धयात:गु दु।

(ख्वपया वहा बहि सफूलिं साभार)

मातापिताको सेवा

◆ सुलोचना कोजू
परियति सद्धम पालक प्रषेण प्रथम

महाकारुणिक तथागत् भगवान बुद्धले मानवकल्याणका लागि अनेक दर्शन र शिक्षाका साथै समाजका लागि आवश्यक व्यावहारिक शिक्षा 'गृहीविनय' अर्थात् गृहस्थनियम पनि सिकाउनु भएको छ। जुन व्यावहारिक शिक्षा अहिलेको आधुनिक समाजलाई अतिआवश्यक छ। त्यसबाट परिवार तथा समाजका सबै सदस्यहरूले आ-आफ्नो दायित्व वहन गर्नुपर्छ भन्ने सिकाउँछ। गृहीविनय अर्थात् बुद्धले दर्शन गर्नुभएको 'सिगालोवाद सूत्र' अनुसार हामीले ६ वटा दिशालाई नमस्कार गर्नुपर्दछ। जुन यसप्रकार छन् :

१) पूर्व दिशा - आमाबुबा
२) पश्चिम दिशा - स्वास्नी, पति, छोराछोरी
३) उत्तर दिशा - हितचिन्तक मित्रहरू
४) दक्षिण दिशा - आचार्य गुरुजन
५) माथिल्लो दिशा - श्रमण ब्राम्हणहरू
६) तल्लो दिशा - नोकर चाकरहरू हुन्।

अनि यी ६ वटा दिशा प्रतिको पारल्परिक कर्तव्य, राम्रो गरी पूरा गर्नुलाई नै छ दिशा नमस्कार गर्नुभन्दछन्। अब यही यी ६ दिशाको मध्ये पूर्व दिशाको नमस्कार बारेमा भन्न गइरहेकी छु।

पूर्व दिशा नमस्कार

यो लोकमा पुण्य रुपी असल खेत चार प्रकारका छन् भनिदेखाईएको छ। यी चार प्रकारका पुण्यको बीऊ रोप्न खेत हुन् बुद्ध, श्रावक संघ आमाबबा यस प्रकारले जीवनमा धर्म वा पुण्यको निमित्त भौतारिदै हिड्नेहरूलाई बुद्धले पुण्य रुपी बीऊ रोप्ने खेत नै बुद्ध र श्रावक संघको पंक्तिमा आमाबुबा भनि आज्ञा हुनुभएकोबाट स्पष्ट हुन्छ आमाबुबाप्रति हाम्रो कर्तव्य के हो ?

ब्रम्हाति मातापित्तरो - पुब्बा चरियति पुच्चेर अर्थात् आमाबुबा नै ब्रम्हा हुन् पूर्व आचार्य हुन्। मैत्री, करुणा, मुदिता र उपेक्षा यी चार ब्रह्मविहार जो व्यक्ति संग छ ती नै ब्रहमा हुन्छन्। यी चारै ब्रहमामय आमाबुबासँग पनि भएकाले आमाबुबालाई ब्रहमा भनिएको हो। आफ्ना छोराछोरीहरूलाई सारा जीवन सक्रिय र सक्षम बनाउन पहिलो आमाबुबाले नै सिकाइदिन्छन्। त्यस्तै नै आधुनिक नागरिक शास्त्रले पनि घर वा परिवार नै सामाजिक शिक्षाको पहिलो स्कूल भनिएको छ। यो लोकमा बुद्ध गुण अनन्त, धर्म गुण अनन्त, संघ गुण अनन्त आमाबुबा गुण अनन्त छ।

आमाबुबाप्रति गुर्नपर्ने कर्तव्यबाट विमुख भई आज हाम्रो समाजमा वितृष्ण बढेको छ। समाजमा आफू हुर्किसके पछि समर्थबान भइसके पछि आमाबुबाहरूलाई विर्सिदिनेहर पनि नभएका होइन त्यो पशु धर्म मात्र हो। त्यसैले चेतनशील मानिस भएर ख्वाई पियाई गरी हुर्काई बढाई दिनेहरूलाई

आफू सुखपूर्वक बसेजस्तै आमाबुबाहरू पनि सुखित र मुदित बनाउने सभ्य समाजमा जसले पनि नगरी नहुने कर्तव्य हो। आमाबुबालाई पूजा नगर्ने व्यक्ति त्रिरत्नको पूजा गरेको पनि हुँदैन। बुद्ध धर्म र संघको जतिसुकै भक्ति भाव गरे पनि आमाबुबाको सेवा सत्कार गरेन भने यिनीहरू साँच्चैको बौद्ध हुँदैनन्। हो, आमाबुबामा पनि दोष वा दुर्वलता छँदै छैन भन्न सकिन्न। तैपनि त्यसमा च्यूता राखी आफ्ना तर्फबाट सिद्ध हुनुपर्ने कर्तव्य पालन नगर्नु ठीक हुँदैन। जसको यथार्थ रुपले आमाबुबाको सेवा गर्ने इच्छा हुन्छ उसले बुद्धको निम्न पाँच उपदेश अनुसार गर्नुपर्ने गृह-विनयका लेखकहरूको धर्म हो।

१) भत्तो नै भरिस्सामि - बच्चादेखि मलाई पालन पोषण गरि ठूलो बनाइदिनु हुने मेरा आमाबुबाहरूको खुट्टा मिच्ने देखि सेवा गर्ने दु:खेको बेलामा हेर विचार गर्ने आदिको लागि तत्पर हुनेछु भनि विचार गरिराख्नु पहिलो कर्तव्य हो ।

२) किच्चं ने सं करिस्साम - आमाबुबाहरूका सत्कार सम्बन्धी काम र अरु घर खेत सम्बन्धी काम पनि विस्तारै चाहिने बेलामा आफैले जिम्मा लिई यिनीहरूलाई विश्राम दिने अनि आमाबुबाका तर्फबाट काम भइरहेको बेलामा सुव्यवस्थित गरी यिनीहरूका काममा सहयोग गरी सन्तोष दिनु हो।

३) कुलवंस ठपेस्सामि - कुलवश चलिआएको सामाजिक चारित्र कार्य नविर्सिकन आरक्षा गर्नु आमाबुबाले कमाईराखेको घर श्वेत, धन सम्पत्ति नविगार्नु, कुनै नहुँदो कल्पना आए पनि यो कुल परम्परालाई नसुहाउँदो काम मैले गर्नु हुँदैन भनि नगर्ने तेस्रो कर्तव्य हो।

४) दायज्जं पटिपज्जामि - आमाबुबाहरूका तर्फबाट छोराछोरीहरूलाई प्राप्त हुने अंश लिन योग्य व्यक्ति हुनु पर्छ। आमाबुबाहरूले अंश दिनु भन्दा अगाडि अथवा कामको भार दिनु अगाडि छोराछोरीहरू सभ्य र व्यवहार कुशल भएको हेर्न चाहन्छन्। त्यसैले सभ्य र व्यवहार कुशल हुनखोज्नुपर्छ।

५) पेवा नं, कालकता नं दक्खिणं अनुपदस्सामि - परलोक प्राप्त भएका आमाबुबाहरूलाई विर्सनु सपुरुषहरूको धर्म होइन्। समायानुसार गुण सम्झी पुण्य दिने गर्नु पर्छ। आमाबुबाको नामले आ-आफ्नो श्रद्धा अनुसारले धार्मिक क्रियामा अनुवल दिन सक्नुपर्छ।

जुन व्यक्तिले हृदयदेखि श्रद्धा राखी आमाबुबाको सेवा सुश्रूषा गर्छ उसको दिनप्रति दिन अभिवृद्ध हुन्छ **'आमाबुबानुकम्पी तस्स महानाम कुलपुतस्स बुडियेव पाटी कंखा नो परिहानि** अर्थात् आमाबुबाको अनुकम्पा र आशीर्वाद प्राप्त गरेका बच्चाहरूका उन्नति हुनु बाहेक परिहानि कहिल्यै हुँदैनन्। आमाबुबाको आशीर्वाद देवताहरूको आशीर्वाद भन्दा ठूलो छ। आमाबुबाहरू छोराछोरीहरूलाई आशीर्वाद दिन जहिले पनि तयार हुन्छन्। त्यसैले त्यो आशीर्वाद थापिलिनु छोराछोरीहरूको अधिकार र कर्तव्य हो। त्यसैले आमाबुबाको उपस्थान गर्नु महान पुण्य कार्य हो ठूलो कुशल कर्म हो।

(२५६० औं बुद्ध जयन्तिको उपलक्ष्यमा मैत्रय युवा संघको आयोजनमा भएको 'युवा वर्गको व्यक्तित्व विकाश विषयमा भएको वक्तृत्वकला प्रतियोगितामा प्रथम भएको प्रस्तुती लेख।)

बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा हाजिरीजवाफ एवं वक्तृत्वकला प्रतियोगिता तथा प्रमाण-पत्र वितरण

२५६० औं बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा मैत्रेय युवा संघको आयोजनामा परियत्ति विद्यार्थीहरूको बौद्धिक स्तर विकास गर्ने उद्देश्य लिई चौथों हाजिरीजवाफ र वक्तृत्वकला प्रतियोगिता थथुबहीमा सम्पन्न भयो ।

पञ्चशील ग्रहणबाट शुरु भएको उक्त कार्यक्रममा संयोजक रश्ना बज्राचार्यले स्वागत मन्तव्य दिनुभएको थियो । संघको अध्यक्ष सत्यलक्ष्मी रंजितको सभापतित्वमा भएको उक्त कार्यक्रममा हाजिरीजवाफ प्रतियोगितामा प्रथम हुनु भएको प्रज्ञाअस्मिता दोङ्ग, रेणुका गोठे, रश्मि गोठे, द्वितीय सोनिया खत्रि, प्रेरणा गोठे, रोजिता गोठे, तृतीय प्रज्ज्वल धुख्वा, सक्षम बज्राचार्य, सिम्रण फाँजु, सान्त्वना सुप्रिया मानन्धर, रिती नकर्मी, श्रेया पलिखेल तथा अरु सहभागीहरूलाई श्रद्धेय भिक्षु विपस्सी तथा पञ्ञावती गुरुमांले पुरस्कार तथा प्रमाण पत्र वितरण गर्नुभएको थियो । साथै सोही दिन भएको वक्तृत्वकला प्रतियोगितामा प्रथम हुनु भएको सुलोचा कोजू, दितीया प्रमिला धुख्वा र तृतीय श्रृजना फाँजू साथै सहभागीहरू मेधवा श्रेष्ठ, जेनिसा श्रेष्ठ र अमन सुजखुलाई श्रध्येय पञ्ञावती गुरुमांले पुरस्कार तथा प्रमाण पत्र वितरण गर्नुभयो भने परियत्ति अक्षयकोषको व्याजबाट समाजसेवी संघरत्न शाक्यद्वारा नगद पुरस्कार वितरण गर्नु भएको थियो ।

उक्त कार्यक्रममा श्रद्धेय भिक्षु विपस्सीले प्रतियोगी विद्यार्थीहरूले धेरै राम्रो प्रस्तुती गरेका कुरा व्यक्त गर्नु भयो । प्रमुख अतिथि श्रद्धेय पञ्ञावती गुरुमांले परियत्ति विद्यार्थीहरूको व्यक्तित्व विकास र अहिलेको जमानामा केटीहरू अझ बढी सक्रिय रहेको र वक्तृत्वकला प्रतियोगितामा प्रथम, द्वितीय तृतीय स्थान केटीहरूले पाएकोमा खुशी व्यक्त गर्नुभई अविभावक वर्गलाई परियत्ति शिक्षा पढाउन प्रेरित गर्नु भयो ।

उपाध्यक्ष तिर्थराज बज्राचार्यले वक्तृत्वकला प्रतियोगिता सम्बन्धी आफ्नो अनुभव व्यक्त गर्नु भयो भने उक्त कार्यक्रमको निर्णायक मण्डलमा सत्यलक्ष्मी रंजित, विष्णु पनेरु र लक्ष्मीचन्द्र बज्राचार्य रहनुभएको थियो । लक्ष्मीचन्द्र बज्राचार्यले निर्णय सुनाउनु भएको उक्त कार्यक्रममा संघका अध्यक्ष सत्यलक्ष्मी रंजितले धन्यवाद ज्ञापनका साथै सभा विसर्जन गर्नुभयो ।

हाजिरी जावाफ प्रतियोगिताको लागि आर्थिक सहयोग गर्ने महानुभावहरू :-

१) माइला दोङ्ग - २०००।-
२) सत्यलक्ष्मी रंजित - १५००।-
३) इन्द्रमाया बज्राचार्य - १०००।-
४) श्री प्रकाश बज्राचार्य - १०००।-
५) कासि थकु धुख्वा - ५००।-
६) विष्णु पनेरु - ५००।-

पाठक पत्र

अर्हत पत्रिकाया समिक्षात्मक ज्याइव:न्ह्याके मालि

✍ तिर्थराज बज्राचार्य

थौया युवा वर्ग पिन्त बुद्ध शिक्षाया माध्यमं सहि लपुइ हयेया निम्तिं प्रवचन, विचार गोष्ठि छलफल कार्यक्रमय सहभागी याकेमागु अले लाइबेरीया व्यवस्था याना विइमागु ! रचनात्मक कार्यक्रमय सहभागी याका इमित प्रेरणा वियेमागु आवश्यकता खने दु। थौ कन्हेय कम्प्युटर ल्यापटप व थी थी पत्र पत्रिका अध्ययन याना राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय खँ सीका च्वंगु दु ! अयसां बाँलागु पक्ष अध्ययन याना च्वंगु खने मदु। खाली विद्वान धायकेगुली जक लिमलाक जुया च्वंगु खने दु। छम्ह बालाँम्ह मनु धायकेगुली विचा याना च्वंगु खने मद थ:त जक फाइदा जुइगु ज्या:खँय जक व्यस्त जुया च्वंगु खने दु। भीगु मनय् बाँमलागु विचार यात चिइका छोयेत थ:स्वया भिंपिनिगु संगत शील सम्पन पिनिगु संगत याये मागुखने दु। श्रद्धय भन्ते गुरुमां पिनिगु प्रवचन न्यना थुइका कायेफत धा:सा बाँमलाग बिचार चिला वना बाँलागु विचार उत्पन जुया व:गु खने दु। बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी अध्ययनया लागि त:त: धंगु बौद्ध सफू ब्वने मफूसां तवि चीची धंगु पत्रिका आनन्दभूमि, धर्मकिर्ति, अर्हत व स्मारिका पत्रिका ब्वना अध्ययन याना बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी यक्व सयके सियके फू !

ख्वपयनं प्यंदँहयो युवा वर्ग पिन्त बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी अध्ययन अध्यापन याक्या निंति बौद्ध दर्शन अध्ययन समाज स्थापना जुल सर्व साधारण जनता पिन्त बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी जानकारी विइगु उद्देश्य तया बौद्ध दर्शन अध्ययन समाज पाखे त्रैमासिक अर्हत पत्रिका प्रकाशित याना वया च्वंगु अति हे प्रशंसनीय ज्या: जूगु खने दु।

थुगु पत्रिकाय दुने न्हापांगु पानाय् श्रद्धय संघनायक भिक्षु अश्वघोष भन्तेया लेख दुथ्याकातगु दु। भन्तेया लेख सर्व साधारण मनुत निसे कया विद्वान वर्ग पिसं नं थुइका कायेफगु व व्यावहारिक लेख जूगुलिं अप्पोसिनं अध्ययन याना च्वंगु खने दु।

च्वमि रत्न सुन्दर शाक्यं च्वया विज्यागु स्वदेशी विदेशी बौद्ध विद्वान पिनिगु जीवनी व्वना विदेशय बुद्ध शिक्षा गुलि प्रचार जुया च्वंगु दु धैगु लेख ब्वना सिइका कायेफु।

धर्म रत्न शाक्यया लेख द्वन्दात्मक लेख जुसां थौ या समाजय् जुया च्वंगु खँ यात उल्लेख

याना तगु यक्व हे सान्दर्भिक जू । तुल्सि काजी मानन्धरं थीथी विषय यात क्या ज्ञानबर्द्धक लेख च्वया थ:गु प्रतिभा प्रस्तूत यागु दु ।

अथेहे डा.पुरुषोतम श्रेष्ठजुं ख्वपया लिच्छिबिकालिन चैत्य लुप्त जुया च्वंगु चैत्यया बारे अध्ययन अनुसन्धान याना उकिया विस्तृत विवरण प्रस्तूत याना तगु च्वछाये बहजु !

ओम धौभडेल जुया हुयाङ सांङ्ग या बारे ऐतिहासिक पक्ष यात क्या यात्रा विवरण बाँलाक प्रस्तूत यागु खने दु । जिं गुवले न्यने मन्यनागु बौद्ध सफुलिनं मखनागु लेख व्वना छगू महत्वपूर्णगु खँ सियके खन: व ख: 'भक्तपुरको विश्व प्रसिद्ध ५५ झ्याल दरवार भित्र रहेको विश्वरुप नामक भित्ते चित्रमा भुपतिन्द्रमल्लले लगाएको बुद्ध मालाको अर्को एक उदाहरण हो ।' थुकिया मतलब भुपतिन्द्र मल्ल बुद्ध धर्म प्रति श्रद्धा दुम्ह खने दत ।

भाजु कृष्णकुमार प्रजापतिया भारतया संविधान निर्माता डा.आम्वेडकरया जीवनीया बारे थ जातया पिसं क्व जातया पिन्त दमन याना बया च्वंगु उकिया विरोधय डा. आम्वेडकरं क्व जातया पिनि हक हित सम्मान अधिकारया लागि सर्घष याना वया च्वंगु खँ उल्लेख याना ध्यान केन्द्रित यागु दु ।

श्रद्धय भिक्षु सुदर्शन भन्ते बुद्ध जीवनी आधारीत पेशावर संग्रहालय बुद्धमूर्ति कलाकारिताया विषय विश्लेषण याना तगु प्रभावकारी जूगु खने दत: । थुगु लेख अध्ययन अनुसन्धान याइ पिन्त उपलब्धी जुइगु खने दु ।

युवा बौद्ध समूह या ग्वसालय जूगु मानसिक विकास व बुद्ध धर्म सम्बन्धी निबन्ध प्रतियोगीताय मैत्रेय युवा संघ या दुज: जमुना गोसाइ ब्वति क्या दोश्रो स्थान हासिल यागु लेख व रशना बज्राचार्य, सत्यलक्ष्मी रंजित, संचित बुद्धाचार्य च्वया तगु लेख प्रकासन याना युवा वर्ग पिनिगु व्यक्तित्व विकास जुइगु ज्याय प्रेरणा ब्यूगु खने दत !

ख्वपया वहावहीया अध्ययन अनुसन्धात्मक लेख त अर्हत पत्रिकाय साभार याना ख्वपया वहावही वारे जनता पिन्त जानकारी बिया ग्वाहालि याना ब्यूगुलिं अर्हत पत्रिकाया सम्पादक मण्डलयात जिगु व्यक्तिगत तर्फ व मैत्रेय युवा पाखें कृतज्ञता व्यक्त याना च्वना !

मैत्रेय युवा संघया समाचार बाँलाक प्रकाशित याना दिगु खने दु !

अर्हत पत्रिका अध्ययन याकेया निंति बालमुकुण्ड दाइ नं जित मिनिवस पार्क्य् नाप लाना जानकारी ब्यूगुलिं वयक्या वचनयात सर्हष स्विकार याना १२, १३ म्ह मैत्रेय युवा संघया सदस्य जुया ग्वाहालि यानागु जुल ।

अर्हत पत्रिका निरन्तर न्हयाका दिपि चन्द्र बहादुर उलक, बालमुकुण्ड बासुकला गोपीकृष्ण प्रजापति व सम्पादक मण्डल पिन्त पत्रिका निरन्तर रुपं न्हयाका जनता यात सचेत याना वने फयेमा धका कामना याना च्वना ।

अन्तय- थूगु पत्रिकाय कभर डिजाइन यक्व बाँलाजु । भौं तुइसे च्वं आख ग्व: स्पष्ट जूगु खने दु: । छुं शब्द त मिलेमजूगु खने दु लिपा सुधार याना वनि धैगु आसा याये । विज्ञापन आकषर्क जूगु खने दु ।

अर्हत पत्रिकाया विषययात क्या समिक्षात्मक कार्यक्रम छगू यासा बाँलाइथे तायेका च्वना । सुभाय !

Navin Prajapati
Mob.:9851039057

बौद्ध दर्शन अध्ययन समाजद्वारा प्रकाशित अर्हत् त्रैमासिकको निरन्तरताको लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

KENDRIYA ITTA BIKRI CENTER
Jagati Bhaktapur, Ph: 6614655

'सफा पानी पिऔं, स्वस्थय रहौं'

श्यामसुन्दर कासिछ्वा मो. ९८४१२३४९३५
९८०८०३१३०४

जय श्री सिद्धि गणेश
खानेपानी सेवा
इनाचो-६, भक्तपुर

पिउने पानी चाहिएमा हामीलाई सम्फनुहोस् ।
तपाईको आफ्नै सिद्धि गणेश खानेपानी सेवा

प्रो. कृष्णगोविन्द खाइजू मो.नं. ९८५१०७६३१८

सोन्हखुट्टे काष्ठ उद्योग
कालाँचा-२, सिपाडोल, भक्तपुर
फोन नं. ६६१३५४०

यहाँ विभिन्न साइज र हरेक जातका काठ सुपथ मूल्यमा थोक तथा खुद्रा विक्रि गरिन्छ । साथै अर्डर बमोजिम चौकोस, खापा तथा अन्य फर्निचरका सामानहरु पनि बनाइन्छ ।

प्रो. दयाराम त्यात

फोन नं. ०१-६६१९४११
मो.९८४१४९२४२९

न्यू भक्तपुर जुजु धौ सेन्टर

आन्तरिक राजश्व कार्यालय, जगाती-८, भक्तपुर
भ.पु. ईँटा कारखाना गेटसँगै)

यहाँ शुभविवाह ब्रतबन्ध, पिकनिक तथा अन्य भोजको लागि अर्डर अनुसार दही बनाइन्छ । खुला दही पनि पाइन्छ । बढी दहीको लागि २-३ दिन अगाडि सम्पर्क गर्नुहोला । होम डेलिभरीको पनि व्यवस्था छ ।

बौद्ध साहित्यिक पत्रिका
'अर्हत्' त्रैमासिक
निरन्तर प्रकाशनको
हार्दिक शुभकामना
व्यक्त गर्दछ।

BASU COLLEGE
2066
BHAKTAPUR

बासु उमावि/बासु कलेज

कालिघाट, व्यासी
फोन नं. ६६१५२५७, ६६१९०१४, ६६२०३००

बौद्ध साहित्यिक पत्रिका
'अर्हत्' त्रैमासिक निरन्तर
प्रकाशनको हार्दिक शुभकामना
व्यक्त गर्दछ।

मैत्रेय युवा संघ

भक्तपुर, फोन नं. ०१-६६१०५९४

बौद्ध साहित्यिक पत्रिका
'अर्हत्' त्रैमासिक निरन्तर
प्रकाशनको हार्दिक शुभकामना
व्यक्त गर्दछ।

सिस्को फ्लेक्स प्रिन्ट

च्याम्हासिंह, भक्तपुर, फोन नं. ६६१७१३५
६६१९५६०, ९८५११७०५६०, ९८४१३००५६०

बौद्ध साहित्यिक पत्रिका 'अर्हत्'
त्रैमासिक निरन्तर प्रकाशनको हार्दिक
शुभकामना व्यक्त गर्दछ।

श्याम दहि भण्डार

चोर्चा-६, भक्तपुर, फोन नं. ६६१८१४८

जि.प्र.का., भक्तपुर द.नं. १२६/२०६९/७०

बौद्ध दर्शन अध्ययन समाजद्वारा प्रकाशित
अर्हत् त्रैमासिकको निरन्तरताको लागि
हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

वागीश्वरी मावि/कलेज

कमलविनायक, च्याम्हासिंह, भक्तपुर

फोन नं. ६६१०२७०, ६६१४३९१, ६६१३०४१, ६६२०२७०

Programs Offered

M.Sc. (Environmental Science)
M.B.S.
M.A. (English & Economics)
B.Sc. (Environmental Science & Physics)
B.B.S.
B.A. / BASW

Programs Proposed

B.Sc. (CSIT)
B. B. M.
B. B. A.

An Undertaking of Bhaktapur Municipality

KHWOPA COLLEGE

Affiliated to TU

Dekocha, Bhaktapur | Phone No :- 6614336/6616018 | email: info@khwopacollege.edu.np
Notice Board No : 1618-01-6614336 | Website : www.khwopacollege.edu.np

सिद्धिनारायण आचार्य

लक्ष्मी स्टील

मो. नं. ९८५१०३७५६२

बौद्ध दर्शन अध्ययन समाजद्वारा प्रकाशित अर्हत् त्रैमासिकको
निरन्तरताको लागि हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

एस. एन. हार्डवेयर

व्यासी, भक्तपुर, फोन नं. ६६१२०७५, ६६१३०४०

गुणस्तरीय निर्माण सामग्रीहरुको अधिकृत बिक्रेता

प्रो. कृष्णलाल याकामी
९८४१६०४२६

बौद्ध दर्शन अध्ययन समाजद्वारा प्रकाशित
अर्हत् त्रैमासिकको निरन्तरताको लागि
हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

प्रो. रोशन याकामी
९८४१०४३१९९
९८०३१४८३४३स

हामी कहाँ अर्डर बमोजिम सिरक, डस्ना, तकिया, चकटी र कपास सुपथ मूल्यमा पाइन्छ । साथै पुरानो कपास तथा कपडा पनि पेलिन्छ ।

लक्ष्मी कपास उद्योग

ब्यासी, भक्तपुर औद्योगिक क्षेत्र, फोन नं. ६६११८७६, ६६१६५३२

बौद्ध दर्शन अध्ययन समाजद्वारा प्रकाशित
अर्हत् त्रैमासिकको निरन्तरताको लागि
हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

प्रभात इङ्गलिस उच्च माध्यमिक विद्यालय

ब्यासी–५, भक्तपुर